

תלוי בעלות השחר לא הולך לאשמעין דגם בלא דברי רבא נדע דהא דתנן במתניי א"ס עתיד ואינו עתיד לא במשקע על לעולם קא מתנייא דהא פשיטא שא"ס משקע ולא יחזור לעולם דנעשה כאגשי העיר שהלך לשם אלא ודאי דהמשנה מיירי במי שמתחילה לא יאל ממקומו ע"מ להשקע בהעיר לעולם רק בזמן קריאה ודעתו לחזור לאחר זמן רק כיון שעתיד לחזור קודם זמן קריאה קורא כמקומו וא"ס לא קורא עמאן ועל זה קמ"ל רבא דלריך שיכ"י עתיד כן בליל י"ד דזה לא תלוי בשעת יציאה ממקומו רק הרא"ש לשיטתו דגם מוקף בן יומיו בליל י"ד תלוי ורבא קאי גם אבן עיר שהלך לדרך לדו"ד אצטריך רבא למימר ליל י"ד כדי לאשמעין זמן מוקף ג"כ שהוא בליל י"ד ואי כיו אחר עלות השחר לא אשמעין הא שפיר יכול הרא"ש ז"ל לומר דגם השתא בשעת יציאה מציתו תלוי — והא דאמר רבא מנא אמינא לה וכי נמי א"ש דמקרא דהיושבים בערי הפרדות ילפינן דפרוז בן יומיו קרוי פרוז והיינו פרוז בן יומיו שצוים זה הוא נעשה פרוז מאחר שמתני מה שדעתו בליל י"ד שלא לחזור עד אחר זמן ולא לריך שיכ"י דעתו כן משעת יציאתו מציתו דזה עברו עליו ימים רבים בעיר הפרוז ע"ד להיות ב"ד פרוז.

אמנם לקושטא דמילתא נלעג"ד עפי שמכאן ראי' למ"ש בה"מ בפ"א מה' מגילה כ"י דרבא קמ"ל דלא תימא בשעתיד לחזור בזמן חיובו של כרך דהיינו בליל ע"י אלא דבשעת שיחזור בליל י"ד וע"י מש"כ דזה לעיל בס"י ג' ד"ה ויותר יש לי וכו' וא"כ שפיר קתני רבא עתיד לחזור בליל י"ד ולא סגי שיאמר עלות השחר כיון דעיקרו אחי לאשמעין דבשעת עלות השחר של ליל י"ד דוקא ולא עלות השחר של ליל ע"י אב"ל הא דלא מילתא תלוי בעלות השחר ידעין בלא"ה גם בלא דברי רבא כנ"ל.

והא דתלוי מילתא בקריאה דיממא כתב המג"א בס"י תרפ"ה ס"ק ז' משום דעיקר קריאה דיממא היא כמו שכתבו ההוס' דף ד' ע"א ד"ה חייב בשם ר"י והרא"ש שם כתבו בשם רבינו חס ז"ל וכו' צביאור הגר"א שם אך עדיין לריך ציבור חנינא דא"ס כ"י פרוז בקריאה דלילה לא מהני לעשות פרוז ליממא אב"ל מ"מ אמאי לא מהני מה שפרוז בלילה לעשות פרוז עכ"פ לענין קריאה מגילה דלילה וז"ל דס"ל דלא שייך לחייבו בקריאה מגילה דלילה אלא במקום שיתחייב גם בקריאה דיממא לפי שקריאה דלילה הוא רק תוספת לקריאה דיממא ולא יקובל התוספת בלתי העיקר כמ"ש ^{אוצר החכמה} בחובות הלצבות.

ומכאן יש מקום סתירה למה שהעלה הגאון הנ"ל צ"ל בספרו העמק שאלה פ' ויקהל אות כ"כ לפרש דעת השאלות שם דהא דגזרו על קריאת מגילה בשבת משום גזירה דרבה שמה יעצברנו ד"ה ברשו"י לא גזרו אלא משום קריאת מגילה דיוס אב"ל בקריאת הלילה לא גזרו משום דאין דרך ללכת לרשו"י בקריאה כמו שלא גזרו על מלות מלה ומרור בשבת לפי שמצותן בלילה ולפי"ד יולא דין חדש בלילה שבת יקרא המגילה וד"ז לא שמענו מעולם — אב"ל לפי הג"ל יתכן שפיר דגם בלילה לא יקרא בשבת דאע"ג דלא שייך טעם הגזירה כמו דלא שייך במלה ומרור בלילה מ"מ במגילה מאחר דע"כ ציטלו קריאה דיממא שהיא עיקר שוב ממילא בעלה קריאה דלילה דלא יקובל התוס' בלתי העיקר — ומה שהכריח הגאון דבריו מכה מה דקשיא לי בלשון השאלות שאחר שכבר באריך מתחילה בהך דינא דחייב אדם לקרות המגילה בלילה ולשנותה צוים שנאמר למען יזמנך כבוד וגו' חזר ושנה דין זה אב"ל בהלכה דאסור לקרוא המגילה בשבת גזירה שמה וכו' לפענ"ד י"ל דאדרבה דהשאלות ראה לאשמעין דלא תימא דוקא דיממא לא יקרא בשבת אב"ל של לילה יקרא מטעם שכתב הגאון הנ"ל קמ"ל דמשום מגילה לא יקרא דגזירה דרבה קאי בן ליממא בן דלילה ומשום דקריאה דלילה ל"ה רק תוספת לקריאה דיממא כנ"ל.

ויתכן דזהו מה שאמרו דף ד' חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולשנותה צוים דלכאורה הול"ל ח"א לקרות המגילה בלילה וצוים או וכן צוים או עכ"פ ולקרוחה צוים מאי לשנותה ובאמת לשון זה גרס טעות לתלמידים דקסברי דלמחני מתניתין דידה קאמר

מקומו אלא שאתה מסופק אם דעתו לחזור ולא אהני יציאתו לסלק חובת מקומו או אין דעתו לחזור ואהני יציאתו שפיר ללכת מחזקה חיוב מקומו שוב אמרי' עליך להביא ראי' שדעתו לחזור ולבטל המעשה שעשה ביציאת ממקומו ונ"ע.

ואם נאמר דבספק דעתו לחזור בליל ע"י נמי יאל מחובת מקומו ב"ד כנ"ל שוב יש להסתפק הא"ך הדין כשצוים י"ד הוחלט דעתו לחזור וחזר מי אמרי' כיון דבשעה שהאיר המזרח ה"י בחזקת מסולק מחובת מקומו וכו' פטור בלתי שעה ממגילה שוב אפי' בחזר אח"כ ויש שהות עדיין לקרות נמי פטור מלקרות ואע"ג שבתחילה לא ה"י פטור רק מחמת ספק וכיון שנחזרר הספק הוברר הדבר למפרע שלא ה"י פטור מעולם מ"מ יש לומר דמאחר דכל ספק דרבנן לקולא נמלא דבשעה שהאיר המזרח לא ה"י עליו חיוב כלל רק אחר שנחזרר חלה החיוב וכו"ש לפימ"ש הרמב"ן בספרי"מ דכל ספק דרבנן מתחילה לא גזרו עליו.

ויש להעיר דזה מדברי הטו"ז אר"ח ס"י שפ"א ס"ק א' ש"י דבעכו"ס שיאל מן ההלך בשבת ולא ה"י דעתו לחזור אע"פ שחזר אינו חובר משום דשבת שבתה הותרה מ"מ אם ספק לנו בע"כ אם יחזור בשבת או לא אע"ג דכל זמן שלא חזר אינו חובר ומותר לעטל בחזר מ"מ כשהחזר חובר ולא אמרי' דזה שבת שבתה הותרה כיון שלא הותר אלא מכה ספק עי"ש וכו"ג דמי להא ונ"ע. ועי' בספר טרן ש"י וי"ד ס"י ר"י"ד שנסתפק לענין חומרי המקום שהלך לשם היכא דלא גמר דעתו לחזור ובתשובה הארכתי.

(כא) בגמ' דף י"ט א"ר ל"ש אלא שעתיד לחזור בליל י"ד אב"ל אין עתיד לחזור בליל י"ד קורא עמאן

ופירש"י ל"ש דבן כרך שהלך לעיר ועתיד לחזור למקומו קורא עמאן ולא ב"ד אלא שעתיד לחזור בליל י"ד קודם עמוד השחר וכו' הו"ל וצוים לא יכ"י שם עכ"ל, מבואר דבדבריו להדיא דהזמן המתחילו להיות פרוז או מוקף תלוי בעמוד השחר והא דאמר רבא ליל י"ד לאו דוקא אלא משום דכל המחזר בליל י"ד אינו שם בעלות השחר וכל שאינו חוזר בליל י"ד ה"ה עומד שם בעלות השחר ופשוט דדמק"י להש"י לפרש הכי דאי כפשוטו דא"ס עתיד לעמוד שם כל הלילה קורא עמאן אמאי כשאינו עומד שם רק מקצת הלילה שכבר הגיע זמן חיובא לא יקרא עמאן ואזיל רש"י לשיטתו בפסחים דף פ"א דגם מקצת הלילה ככולו וא"כ אין סברא לחלק בזה וכו"ג איתא בירושלמי אמר ר' יוסה וכו' והוא שיאל קודם לשהאיר המזרח אב"ל וכו', ועוד דהא לדעת רש"י במעשה תלוי מילתא וקורא עמאן אקריאה דלילה קאי א"א לומר דאינו חייב לקרות בלילה אח"כ עומד שם כל הלילה דא"כ מתי יקרא ודוק, אך ל"ע א"כ למה לא נקט רבא עלות השחר ולימא הכי ל"ש אלא שעתיד לחזור קודם עמא"ש וכו' ויותר קשה לפי שיטת רש"י דרבא לא קמפרש רק בן כרך שהלך לעיר אב"ל בן עיר שהלך לדרך בע"י תלוי מילתא א"כ אי הוי קאמר רבא עלות השחר הוי ממילא כולל גם דין בן עיר שהלך לדרך ולא ה"י לריך להאריך בלשון כלל ולמ"ל למחני כהאי ליטנא דאיכא למטעי צ"י דגם בצנן עיר תלוי בליל י"ד כשיטת הרא"ש.

ולכאורה ה"י אפשר לומר ע"ד שכתב הגאון מהרמב"ם בספר קול גדול ס"י א' להוכיח דבשעת שיכ"י דעתו בליל י"ד שיחזור למקומו ולא בשעה שיאל ממקומו מהא דכתב הרמב"ם והמחבר א"ס ה"י דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה עכ"ד, ואף שבמחכ"ת הרמב"ם והנשגבה לא כיון יפה בזה שהרי בסופא כתב הרמב"ם וא"ס לא ה"י דעתו לחזור אלא אחר זמן קריאה וזה ע"כ לא מתפרש אלא דהחזרה תלוי בזמן קריאה ולא דעתו מ"מ יש עדות מן המהרמב"ם בלשון כזה יכול להתפרש גם כרצונו שדעתו לריך להיות בזמן קריאה וא"כ י"ל דהא דאמר רבא עתיד לחזור בליל י"ד הכוונה שעתיד בליל י"ד דעתו לחזור למקומו וכמו כן מ"ש אב"ל אינו עתיד לחזור בליל י"ד נמי הכי מתפרש ואחי רבא לאשמעין שצריך שיכ"י דעתו בליל י"ד דוקא ולא בשעת יציאה מציתו לאפוקי מסברת הרא"ש דבשעת יציאה תלוי והא דהחזרה

לפי שיטת הרמב"ם דקריאה דלילה עיקר אמאי תלוי ביממא ועוד דעכ"פ תקשי על המג"א והגר"א ק"י הג"ל אמאי לא הביאו בתוס' ורא"ש להוכיח מהא דקריאה דייממא עיקר.

לכן נראה ד"ל גם מטעם אחר להא דפרח לילה לא הוי פרוח לפי"מ שביארנו לעיל בס"י י"ח דלפי טעם הרמב"ן דבעינן נחשכז ולא חזר בעינן שיגלה דעתו דמי"ל שיתעכבז בהעיר מרליו הטוב בלא שום סיבה הגורמת לעיכובו עיי"ש שכתבתי ראי' לזה מהב"י בחו"מ ס"י קס"ג וא"כ מי שמתעכבז בלילה אין שום גלוי דעת דמי"ל בזה דאפשר משום שאין דרך ללאת מן העיר בלילה כמו שאמרו לעולם יאל' אדם צדי טוב וכו' ואינו רק כעובר אורח נוטה ללון במקום שחשכה לו. אך לפי"ז תקשה א"כ אפי' דעתו לחזור אחר עלות השחר נמי דהא אין דרך יליאה רק אחר עלות השחר ולרש"י בפסחים דף ב' ע"א ד"ה צדי טוב לריק להמתין עד הבן החמה ועיין במהרש"א ב"מ דף פ"ב שכתב דמשום כי טוב יכול ללאת קודם נן החמה, אך נראה דמי"ש רש"י כאן במגילה עלות השחר היינו תחילת הבן החמה דהוא האיר המזרח דאל"כ תקשה מהירושלמי כאן דקאמר בזה"ל המזרח תליא מילתא ומבואר מדברי רש"י בפסחים שם ד"ה הבוקר דהאיר המזרח היינו נן החמה וכ"כ רש"י במנחות דף ס"ח ע"א ואילו ביומא דף כ"ח ע"ב משמע דהאיר המזרח היינו עלות השחר ועכ"ל דתרי גוויי נן החמה דהא דתנן בצרכות דף ע' ע"ב ובמגילה דף כ' ע"א עד שתנן החמה היינו סוף הבן ע"ד שפרש"י בתוס' זכחים דף י"א ועוד ב"ד דמשמשחקת החמה היינו סוף שקיעה ה"י משתנן החמה היינו סוף הבן אבל סתם הבן החמה הוא תחילת הבן דהיינו עלות השחר שנקרא ביומא דף כ"ח ע"ב תימור של חמה וכו' האיר המזרח וכו' דלא קרי ל' עלות השחר משום דליכא אילת השחר שהוא ד' מיל קודם האיר המזרח כדאיתא בירושלמי ריש צרכות ובפ"ג דיומא, שוב ראיתי בהגהות רש"י מגילה דף כ' שהעיר במקל' דבריו ועיי"ש שמישז בזה נוסחא הישנה ברמב"ם פ"א מה' ק"ש ועי' בהגהות בן ארי' על הרמב"ם שם ויש להעיר עוד מש"ם סוכה דף כ"ט ע"א ת"ש עד שיאיר ויעלה עמוד השחר ופריך תרתי ופירש"י דהאיר המזרח הוא קודם עלות השחר ותימא על הרש"ש שלא הזכיר זה ועי' בצרכות דף ח' ע"ב פלוגתא אי קודם הבן לילה או יממא נראה דהיינו תחילת הבן דקודם סוף הבן לא מסתבר דליכא למ"ד לילה היא ולא צאתי רק להעיר ואי"ה אנופף ידי לזאר דבר זה ועי' תוס' יומא דף ל"ז ע"ב ועיין בעמודי אש ק"י קבולת נדחים שפרש"י האיר המזרח עלות השחר עפ"י"ד הפיה"מ לרמב"ם ריש צרכות ש' דעמוד השחר הוא האור הנופץ בפתח מזרח וכו' וממילא א"ש דכיון דא"ל להמתין בשביל כי טוב רק עד עמוד השחר אס' צדעתו להתעכב עד אחר עמוד השחר אפי' רגע אחד שוב נעשה פרוח מרליו.

עו"ל דאין להשצו ב"י אלא"כ ה"י צעיר כל ליל י"ד וגם מקל'ת מן היום דהא זה ודאי אין צברא שמי שילא מן הכרך ביום י"ד על רגע אחת ע"מ לחזור מיד שיתחייב לקרות מחמת אותו הרגע אפי' אס' ה"י אותו רגע שעת עמוד השחר ועל כרחק גדול יש לדבר עד כמה לריק לשהות צעיר ויחשכז כגוי העיר והנה ב"מ קו"ל י"ב חודש או עכ"פ ל' יום וכאן גילה הכתוב דלא בעינן כ"כ אלא ביום אחד נעשה לענין זה מיושגי העיר וקורא עממם אך עכ"פ צעין שישהה בהעיר יום אחד ומשום מקל'ת היום ככולו אין להשצו בן עיר דכולו האז לא אמרו דפרח שעה חקרי פרוח אבל אס' שוהה בהעיר כל הלילה וגם מקל'ת היום שוב שהה רוב היום וזה כלל גדול בתורה רוצו ככולו משא"כ אס' לא שהה רק הלילה לצד ואפי' היום לצד בלא הלילה אין זה פרוח בן יומו רק פרוח שעה ול"ה פרוח — וזהו א"ש הא דאמרי' בירושלמי בגירסא דין בן כרך שעקר דירתו בליל י"ד נפטר מכאן ומכאן והרבה נתקשו בזה ומשום זה הגיה הקרבן נחנאל ש"ל שעקר דירתו בליל ע"י הלל האיר לו המזרח צעיר ולמה נפטר מן העיר וכבר הארכתי בזה לעיל בס"י י"ב אבל לפי הג"ל יש לפרשו היטב דהא קמ"ל דוקא בן כרך שהלך לעיר קודם ליל י"ד והי'

עד דאמר להו ר' ירמ' כגון דאמרי אינשי לעבור פרשתא דא ואתנייה וקשה למה אמר כהאי לישנא דליכא למטעי בזה ולהג"ל י"ל דהא קמ"ל דחייב קריאה מגילה בלילה אינה אלא בזמן שהוא עומד לשנותה ביום דהיינו שיהי' קריאה דייממא שנית הא אי ליכא שנית גם ראשון ליכא ודא מילתא נמי ילפינן מהני קראי דמיייתי אקרא יומם ולא חשבה ולילה ולא דומיה לי וכן למען יזמך כבוד ביום ולא ידום בלילה דמשמע דקריאה הלילה הוא המשך מקריאה דייממא שהרי לשון ולא דומיה ולא ידום לא שייך רק כשמתחיל לקרוא בקול וכו' לו להפסיק ולשתוק ואינו שותק וכאן דקריאה דלילה קודמת לדיממא לא שייך לשון העדר שתיקה אלא דה"ק קרא לאשמעין דקריאה דלילה אע"פ שהיא קודמת אינה רק כאלו היתה נמשכת מקריאה דייממא שאחרי' וממילא היכא דליכא קריאה דייממא שוב אין לקריאה דלילה שום אחיזה להמשך אחרי' — ובזה א"ש מה דכתב רש"י שם דדרשינן למען יזמך כבוד ביום ולא ידום בלילה והקשו עליו אמאי לא קאמר להיפך ובאמת צמס' סופרים פ"ד הל' י"ח איתא למען יזמך כבוד בלילה ולא ידום ביום ועי' בהגהות רש"י ש' משום דמצינו לשון דומיה בלילה שנאמר ולילה ולא דומיה לי עכ"ל, אבל לא יתיישב כל זכרו דאע"פ משום דר' יהושע ב"ל קדריש לה להאי קרא דולילה ולא דומי' לי על מקרא מגילה דלילה שוב לא מצי ר' חלבו אמר עולא לפרש דולא ידום קאי על קריאה דייממא אבל להג"ל א"ש דע"כ לא שייך לשון ולא ידום רק אדלילה דקריאה דייממא כיון שהיא עיקר לא הוי מיייתי ל' בולא ידום לחוד — והמס' סופרים דדריש ולא ידום אדיממא י"ל דס"ל כשיטת הרוקח בסוף ס' שס"ג דס"ל דקריאה דלילה עיקר ודיממא נמשכת אחרי' וי"ל דס"ל דר' יהושע ב"ל ור' חלבו אמר עולא באתא בזה פליגי דריב"ל דמיייתי מקרא דאקרא יומם ולילה ולא דומי' ס"ל דקריאה דייממא עיקר ור' חלבו דמיייתי מלמען יזמך כבוד ס"ל דקריאה דלילה עיקר וכשקורא בלילה נמשך אחרי' חייב לשנותה ביום — א"כ י"ל דס"ל כמו שהוכחנו בשיטת הרמ"ע מפאנו לעיל בס"י י"ז דס"ל דבאמת שניהם עיקרים בין דייממא בין דלילה אלא מי"מ תלויים ונמשכים זה אחר זה דאס' ליכא דלילה ליכא דייממא ואי ליכא דייממא ליכא דלילה עיי"ש וא"כ י"ל דריב"ל ור' חלבו לא פליגי אלא דריב"ל מיייתי מקרא דאקרא יומם ולילה ולא דומי' דקריאה דלילה תליא בייממא ור' חלבו מיייתי מקרא דלמען יזמך כבוד בלילה ולא ידום ביום להורות דקריאה דייממא נמי נמשכת אחר קריאה דלילה ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

אמנם תמה אני אם רק זה יהי' עיקר הטעם הא דפרח בן יומו דקריאה דייממא תליא משום דקריאה דייממא עיקר כמ"ש המג"א והב"אור הגר"א ז"ל אס' בן תוס' ורא"ש במגילה דף ד' שהאריכו להוכיח דקריאה דייממא עיקר ולא דלילה אמאי לא הוכיחו נמי מהא דפרח ב"י תליא בייממא ועוד דהרי תוס' והגר"א הג"ל כתבו דכיון דקריאה דייממא עיקר לפיכך אע"פ שצריך שבהיינו וכו' דקריאה דלילה חוזר ומצרך דקריאה דייממא וא"כ הרמב"ם דס"ל להדיא דאין מצרך שבהיינו דקריאה דייממא משמע דס"ל דקריאה דייממא ל"ה עיקר עפי' מקריאה דלילה ואפשר דאדרבה ס"ל כשיטת הרוקח הג"ל דקריאה דלילה עיקר ושוב קשה מה טעמא פרוח בן יומו רק דקריאה דייממא תליא מילתא ולא בדלילה.

הן אמת ולפי"מ הרמ"ע מפאנו הג"ל בס"י י"ז ד"ה אבל הרוחא בעטמא דמילתא דנתעכבז ולא חזר ש' הרי"ף והרמב"ם דלא הוי פרוח משום דכיון שלא נתחייב בלילה שוב גם ביום אי אפשר לחייבו משום דקריאה דייממא ולילה חדא מילתא היא ותלויים זצ"ל וא"כ באמת רש"י ורמב"ם פליגי בזה מילתא אי דוקא קריאה דלילה תליא בייממא או אף קריאה דייממא תליא בלילה וא"ש דהרמב"ם לשיטתו א"ל המג"א וביאור הגר"א שכתבו דבריהם על הש"ע שהוא לשון הרמב"ם משמע דלא ס"ל כטעם הרמ"ע אלא כמ"ש הרמב"ן במלחמות ע"א למה בנתעכבז ולא חזר קורא במקומו ובאמת גם הב"י והר"מ משמע דלא ס"ל כטעם הרמ"ע הג"ל וא"כ קשה

והנה המג"א צריש סי' תרפ"ז הביא הגמ"י ח"ל גר שנתגייר קודם הכן החמה פטור מקריאה המגילה כליל דעיקר מלותה ביום עכ"ל וכחז המג"א דפירושו אע"ג דלענין ק"ש חשיב לילה מ"מ זה שנתגייר באותה שעה לא יקרא של לילה הא אחר שלא קראה כליל קוראה קודם הכן החמה וכיד אפרים שם תמה מה חילוק בין גר שנתגייר לאחר וגם המג"א עצמו השיג על הגמ"י וס"ל דאחר ג"כ לא יקרא של לילה אחר עמוה"ש דיום הוא וע"י בהגהות ליון ירושלים וגה"ש על הירושלמי שחמכו למה לא הזכיר המג"א ירושלמי הג"ל וע"י בם עמודי אש קו קצות נדחים שהאריך בדברי הגמ"י והביא בשם אור זרוע שזכיה מהירוש' הזה דקריאה דיממא עיקר מדלא נקט קודם שהאיר המזרח וע"כ משום דלא אכתי לא הגיע זמן דקריאה ועפ"י הגיה בעל עמודי אש דברי הגמ"י דל"ל פטור רק מקריאה כליל ועי"ש שהביא בשם היד אליהו דמפרש דברי הירושלמי שהוא כלשון תמיהה והשיג עליו מחמת דברי האו"ז דמפרש הירושלמי בניהוחא עי"ש שהאריך עוד. אכן לפענ"ד דברי הגמ"י מיוסדים על אדני הירושל' הג"ל אלא דס"ל דהא דפרח בן יומו תליא בהאיר המזרח הוא מטעם שכתב הרמ"ע מפאנו הג"ל דכל שאינו קורא כליל אינו קורא גם ביום וכשלא יקרא ביום גם כליל שלפניו אינו קורא וא"כ עכ"ל דאחר שהאיר המזרח אע"פ שלא הכן החמה שוב עבר זמן קריאה כליל וחלה עליו חובת קריאה דיממא והיינו דקאמר ר' יוסה אכל יא אחר שהאיר המזרח כבר נפטור מחובת מקומו כליל ושז' לריך לקרוא כליל בחובת מקום שהוא שם לכך חייב לקרות גם ביום וע"י פריך רנצ"י מטעם אש אחר אומר שכשיאלא לאחר שהאיר המזרח אע"פ שעדיין לא הכן החמה ואינו יכול לקרוא במקומו קריאה כליל נפטור גם במקומו מקריאה דיממא א"כ גם גר שנתגייר קודם הכן החמה אחר שהאיר דכבר נפטור מקריאה כליל לא יקרא גם דיממא כך יש לפרש היעב דברי הירושלמי בלי גמגום וא"כ מוכח מכאן דפשיטא לן דגר שנתגייר כשהאיר המזרח קודם הכן החמה אינו קורא של לילה באותה שעה וע"י קשיא ל' להגמ"י מ"ש גבי ק"ש דחשיב לילה וקורא זה ק"ש של לילה ומתחנן דעד כאן לא אמרו דחשיב לילה אלא דבר שעיקר מלותו כליל החמירו בו בדיעבד שיקרא עד הכן החמה משא"כ מגילה דעיקר מלותה ביום לא החמירו וא"כ א"ש הא דאשמעינן הגמ"י דין זה דאינו קורא קודם הכן גר שנתגייר לפי שדין זה מצוהיר בירושלמי להדיא ולא בא הגמ"י לחדש דבר מטעם אלא אגב שמציא הדין מהירושלמי יחיד ב' עממא שלא חקשי מק"ש אכל לא בא לאפוקי דאחר יקרא של לילה קודם הכן אלא אדרבה מדין זה נילף דה"ה אחר שלא קראה כליל לא יקרא אחר שהאיר המזרח אלא דעדיף ל' להביא רק דין המצוה להדיא בירושלמי ודו"ק.

אך המג"א לפי שיטתו דלא ס"ל כעטם הרמ"ע הג"ל אלא דפרח ב"י עממא משום דקריאה דיממא עיקר ע"כ אי אפשר לו לפרש דברי הירושלמי באופן הג"ל ולכן הבין בדברי הגמ"י שהוא חידוש דין זה מעצמו ודוקא בגר ולא באחר, ושז' לריך ביאור איך יפרש הוא ז"ל האו ירושלמי בלי גמגום ובאמת גם זה הפירוש שכתבנו בסמוך בדברי הגמ"י עפ"י סדרת הרמ"ע יש לפקפק קצת דסוף סוף מאין פשיטא ל' לרנצ"י דגר שנתגייר אחר שהאיר המזרח קורא דיממא אש לא שנאמר דרנצ"י לא מקשה אלא קא מייבטיא ל' אש גם בגר שנתגייר נפטור מקריאה דיממא הואיל ונפטור כליל לא דילמא גר שאני משום דלא נתחייב חיוב אחר משא"כ פרוח כנ"ל.

אכן מה שנלענ"ד דכוונת דברי הירושלמי לא בדברי זה ולא בדברי זה אלא דהך צעיר דר"ג צר יעקב הכא מכון ממס' להך צעיר דר"ג צר יעקב בירושלמי עירובין פ"ד ה"ה אהא דתנן התם מי שינן דרך ולא ידע עד שהשיכר לו יש לו אלפים אמה לכל רוח דברי ר' יוחנן בן גורי ואמר' בירושלמי התם עממא דריב"ג מאחר שאילו ה"י ער ה"י קונה שזיתא ישן נמי קנה שזיתא וכו' ר"ג צר יעקב צעיר גר שטבל לאחר שהאיר המזרח מאחר שאילו ער ה"י קונה לו שזיתא עי"ש במפרשים דר"ג צר יעקב נסתפק אי

צעיר ליל י"ד וגם האיר לו המזרח אז נעשה פרוח בן יומו אכל אש עקר דירתו כליל י"ד נמלא שלא ה"י צהעיר כל הלילה רק בסוף הלילה צה"ג לא מהני אפי' האיר המזרח לעשותו פרוח לפיכך נפטור מכאן ומכאן.

(כב) אלא דלפ"י לריך לבאר דברי הירושלמי דמשמע לבחורה דלפי שהאיר המזרח הוא שעת חלות החיוב לפיכך חלוי בו דין פרוח בן יומו ולא משום דעצמו של יום קובעתו דהכי איתא בירושלמי אמר ר' יוסה והוא שאל קודם לשהאיר המזרח אכל יא אחר שהאיר המזרח כבר נפטור רב נחמן צר יעקב צעיר מטעם גר שאל אחר שהאיר המזרח כבר נפטור עכ"ל משמע דהא דגר הוא דבר הלמד מענינו דכמו דפרח ב"י נפטור מחובת מקומו בהאיר המזרח כיון שה"י באותה שעה שלא במקום חיובו אפי' אש אחר"כ חזר למקומו כך גר שנתגייר נפטור כיון שבשעה שהאיר המזרח ה"י פטור נפטור גם אחר"כ וא"כ עכ"ל או כמ"ש המג"א והגר"א דעממא משום דעיקר קריאה דיממא הוא או כמ"ש הרמ"ע מפאנו דכיון דנפטור כליל נפטור נמי ביממא [והצטרף הרמ"ע מהיטב ויתר כלשון הירושלמי דקאמר כבר נפטור ואכמ"ל] משא"כ אש נאמר כמו שכתבנו בסי' הקודם דהא דהאיר המזרח לאו משום שאז היא חלות החיוב אלא לפי שבאותה שעה נגמר הלילה ועמו קצת מן היום ראוי להיות נעשה כפרח כל היום אין מקום ללמוד מיני דה"ה גר שנתגייר אחר שהאיר המזרח נפטור מכל היום.

איברא כלל"ה דברי הירושלמי ל"צ והמפרשים נלאו בפירוש ואין די באר מה ענין הא דגר לכאן והמבחר שכולם הוא הלישנא קמא שכתב בק"ע דה"ק מטעם דבהאיר המזרח תליא מילתא וכל שלא נתחייב בשעה שהאיר המזרח פטור אחר"כ א"כ גר שנתגייר לאחר שהאיר המזרח יהא פטור זה אין נראה דהא עיקר המלצה ביום עכ"ל הק"ע, וכחז שהוא נראה לו עיקר אכל לפענ"ד עדיין קשה מי אמר לו דכל שלא נתחייב כשהאיר המזרח פטור דר' יוסה לא קאמר רק דנפטור מחובת מקומו כשנתעבד בשעת האיר המזרח משום דלא חלה עליו חובת המקום שהוא בו ואין לחייבו ב' חייבים אכל גר שלא חלה עליו בשעה שהאיר המזרח שום חיוב שפיר יכול לחול עליו החיוב כל היום ובאמת נראה דמה"ע ראה הק"ע לפרש פי' אחר דדברי הירושלמי והוא דמייבטיא ל' אש יקרא בגר ביום כיון שעדיין לא קרא משא"כ בן עיר שקרא ב"י או דילמא גר נמי פטור ואילו הק"ע צהא לשיטתו דבן עיר שעקר דירתו ליל ע"י לדרך לא נתחייב צע"י דלפי גירסת הראשונים בירושלמי שנתחייב כאן וכאן לא יתכן פירוש זה כלל אלא דהק"ע לא אילן בשיטתו זו ואעפ"כ כתב הק"ע בעצמו שפירוש הראשון נראה לו יותר ועלובה עיסה שנתחומה מעיד עלי' — והפנ"מ כתב לפרש דר"ג צר יעקב הקשה על הא דאמר ר' יוסה דמאחר דקאמרת שריך ללאת ממס' קודם האיר המזרח ועלות עמוד השחר ואע"ג דעדיין לא הגיע זמן מקרא מגילה שהוא לכתחילה משתכן החמה וצדיעבד כבר משעלה עמוד השחר דוקא אכל לא מקודם וכדתנן לקמן אין קורין את המגילה ולא מלין ולא טובלין וכו' עד שהנן וכולן שטעו משעלה עמוד השחר יא א"כ מטעם נאמר בגר שאל לאחר שהאיר המזרח וקודם עלות השחר כבר נפטור ויאל בך והא אן לא הני הכי אלא דוקא משעלה עמוד השחר מחשבינן ליממא ולענין דיעבד ככל הכי השנויים לקמן עכ"ל הפנ"מ והסרון הניכר יש בדבריו בין תיבות קודם האיר המזרח לתיבות ועלות עמוד השחר ותוכן כוונתו דרנצ"י פריך וכו' מה שיה"ש שם אחר שהאיר המזרח שהוא עדיין קודם עלות השחר לפי דעת הפנ"מ [ועיין מה שכתבנו בסי' הקודם צה וצ"ע] ואש תאמר דזה זמן קריאה צדיעבד א"כ גם גירות ליהני קודם עלות השחר אחר שהאיר מזרח ואן קי"ל צמתני דדוקא משעלה עמוד השחר מהני ולפ"ד הא דגר לאו לענין מגילה מיירי אכל מלבד הדוחק הגדול בדבר תמוה למס הו"ר להקשות מגר ה"ל למפרך מגוף המתני דמגילה דמשמע דקודם עלות השחר אפי' צדיעבד לא יא ועוד דנפטור בך לא משמע דלא יא יד"ה אלא דמעיקרא ה"י פטור.

הוא רק בשעה שהאיר המזרח ואח"כ אינו אלא תשלומין — ונראה דיש לומר דאף לשיטת מהר"ם התם דחייב להתחיל לא תקשי לי מהירושלמי גבי גר לענין מגילה משום דאבילות צמירות תליא וס"ל למהר"ם דכל ל' יום איכא צמירות הלכך וחייב להתחיל לא מחמת תשלומין אלא מעיקר חיוב אבילות היא אצל מגילה דמחמת היום קאחי עיקר החיוב בתחילת היום ושאר השעות אינם אלא תשלומין כמו שהבינו הרבנים הגאונים כ"ל.

ואם כדצריהם כן הוא ה"אפשר לישב ק"ר החס"ד במגילה דף ג' ע"א אהא דמצטלין כהנים מעבודתן בשביל מקרא מגילה ואחאי יעשו עבודתן מיד ואח"כ יקראו המגילה לצדס ולפי כ"ל י"ל שאם יתחייבו הכהנים לעבוד עבודתן כשהאיר המזרח שאז הוא זמן התחלת עבודה נמלא דבשעה שהאיר ה"א פטורין מן המגילה וכו' ראוי שיפטרו שוב גם אח"כ כמו גר שנתגייר לאחר שהאיר המזרח כיון דשאר השעות רק תשלומין לשעה ראשונה ניכח ואף שיש לחלק בין היכא דגברא לאו צר חיובא לכהנים דבני חיובא ניכח רק מפני העבודה פטורין וכדמחלק נמי הרא"ש במו"ק שם בין קטן להיכא דחל האבילות כרגל דלא מופטר רק מחמת כרגל וגם מהר"ם ז"ל מודה לחילוק זה עיי"ש מ"מ מ"א להדריש ביו"ד ס"י שמי"א הוצא בעו"ז שם ס"ק ה' וחו"מ ס"י ק"ה דמי שעסק בצרכי ליצור בזמן התפלה ומתוך העסק עבר זמן התפלה א"ל להשלימה בזמן התפלה שלאחריו כיון שבשעת חיוב התפלה ה"א פטור לא מתחייב בתשלומין כמו מי שה"א חונן בזמן התפלה דמכ"ל אינם דאבילות או עסק מלאה והכו"ז שם השיג עליו דלא דמי פטור מחמת עירדא לפטור דאנינות דהתם הוא עצמו יכול להתחיל אלא שהאבילות פוערתו וכו' פטור גמור וא"ל תשלומין משא"כ אינם מחמת עירדא דלא נפטור רק משום שטורד ל"ה רק אינם ולא פטור גמור ובנקבה"כ שם השיג על השגת העו"ז דגם בעוסק בצרכי ליצור כיון דאינו חייב מן הדין כלל משום דהעוסק במלאה פטור מן המלאה זה ה"א פטור גמור בשעת החיוב וא"ל תשלומין עיי"ש וגם המג"א צ"ח ל"ג הסכים להדרישה ונראה דגם העו"ז לא השיג על הדרישה אלא משום דסבר דהדרישה פוער משום דה"א ערוד אצל צור מודה להקדוה"כ דכל שפטור בזמן החיוב מעטם עוסק במלאה פטור מן המלאה שוב פטור מהתשלומין וע"י בהגהות מלא הרושים סוכה דף כ"ה ע"ב מה שהקשה על רש"י ד"ה פטורין ולא דמי למת כרגל דחייב להתחיל אחר כרגל משום דה"א צר חיובא רק בזמן גורם כמ"ש הרא"ש במו"ק ה"ל אע"ג דה"א דאינו מתחיל כרגל הוא רק משום דאין עשה דאבילות דוחה עשה דשמחת יו"ט כמבואר בגמ' וה"א ג"כ פטור מן הדין כעוסק במלאה אצל זה אינו דהתם לאו פטור גמור הוא אלא דחיי' בעלמא מחמת שלא ניתן לו רשות לדחות עשה מפני עשה ודמי לאונס ועוד י"ל כמו שכתב רש"י בסנהדרין דף מ"ז ע"ב ד"ה הואיל דהתם לא נדחה לגמרי עיי"ש משא"כ עוסק במלאה אי לאו דהתורה פטרתו ממלאה אחרת ה"א לו רשות להניח מלאה זו ולעסוק בהאחרת וכדמומה שדעת הרמ"ע בתשובה דגם עכשיו שהתורה פטרתו יש לו רשות לעסוק במלאה האחרת אלא שפטור מיני' וזהו פטור גמור וה"א בשעה שעוסק במלאה כגברא לאו צר חיובא.

וטעמא דמילתא י"ל בדרך אגדה קצת ע"פ מש"כ הרוקח דהטעם דמלאה בעילות לע"ל משום דעיקר המלאה ניתנו כדי לכופ ליה"א ולעתידי שיתבטל ה"א"ר אין חפץ בהמלאה וא"כ לפימ"ש חז"ל בסוטה דף כ"א דמלאה צעידתא דעסיק צב אלוני מללא מילתא"ר א"כ צאונה שעה שעוסק במלאה בדין הוא שלא יב"ה צר חיובא במלאה אחריתי וזהו י"ל ג"כ הטעם דעשה דול"ת היכא דה"א צעידתא ואכמ"ל — ועכ"פ מבואר דמי שעוסק במלאה בזמן חיוב של מלאה ונפטור מינה פטור גם מן ההתשלומין וא"כ אם נאמר כ"ל דמגילה עיקר החיוב רק בשעה ראשונה וכיון דצאונה שעה עוסק במלאה עבודה לאו צר חיובא הוא צממות מגילה אלא דאם הדין דמצטלין עבודה בשביל מקרא מגילה אז אפי' אחרמי דלא ציטל בעבודה שפיר יכול לקרות במגילה אח"כ מאחר דקודם שהתחיל לעסוק בעבודה חלה עליו החיוב לקרוא אצל אם נאמר דאין

מכני קניית מקום שציתתו קודם שנתגייר מאחר שבשעה שהציתתו נקנית דהיינו כשקידש היום אכתי לא ה"א צר חיובא צממות תחומין עיי"ש, ולכאורה מכאן ראי' לשיטת הב"י שבהצ"ג הצ"י ביו"ד ס"י רס"ח דמצטלין גר בשבת דקצ"ה דוחק הוא לומר דמייירי בעבל דדיעבד ותו אי להתחיל אכור לא דמי לישן שאילו ה"א ער ה"א קונה משא"כ זה אינו ראוי מחמת איסור שבת ואף שיש אומרים דאינו ראוי מחמת איסור שבת חשיב ראוי וכבר נחלקו בזה הב"ח והכו"ז לענין שעה על ס"ח מ"מ אין לדמותו לאילו ה"א ער ואין לומר משום דה"א אינו ראוי מדרבנן דחשיב ראוי מדאורייתא לכמה שיטות עיין בזה בחמדת ישראל להבאון ר' מאיר דן ז"ל ובאחרון דאורייתא ז"א דהכא לענין תחומין ורבנן עסקין ודרבנן לגבי דרבנן בודאי לא חשיב ראוי ולי"ע בזה, לפי"ז אינו אומר בענין דכאורה איצטעא ממש צ"י צר יעקב הכא מאחר דאמר' דהאיר המזרח הוא שעה קניית דירתו בהעיר או בכרך לעשות פרוז או מוקף וזה דומה לקניית שבתה וכמו דמצטעא לר"ג צ"י התם מצטעא ל"ה הכא צ"ר שנתגייר לאחר שהאיר המזרח נמי נימא דלא מכני מה שה"א פרוז או מוקף כשהאיר המזרח לחייבו בקריאת מגילה לאחר שנתגייר מאחר שבשעה קניית דירתו אכתי ל"ה צר חיובא צממות התלוי בקניית דירתו וה"א כמי שה"א בשעה שהאיר המזרח צממות שאינו שום יצוא לא עיר ולא כרך דפטור לגמרי מקריאת מגילה כמו ש"י בשם הרשב"א ח"ג ס"י תי"ד וכמו שביארנו לעיל צ"ח י"א שהוא דעת הירושלמי בסמוך גבי מפרשי ימים ומדברות וב' האצטעא דרבנן עולים בקנה אחד כפתור ופרת.

ולפי"ז שוב אדרבה יש ראי' מדברי הירושלמי ה"א דה"א דהאיר המזרח עושה מוקף או פרוז לאו משום דלא הוא שעה חלות החיוב אלא שעצמו של יום צעיק כדי לקצעתו צאונה מקום לאותו היום וזה יתכן גם אם נאמר דטעמא הוא כמ"ש המג"א והגר"א משום דעיקר קריאת דיממא ה"א מ"מ אין החיוב קריאה גורם אלא יום הקריאה וכ"ש לפי"מ שביארנו אלו בענין דרך ציפיצה דיממא תליא מילתא אך לפי טעמו של הרמ"ע מפאנו כ"ל קשה לפרש דברי הירושלמי צאופן זה אצל לפי טעמו שוב יתכן דברי הירושלמי צאופן שפרשנו לעיל גבי דברי הגמ"א וא"ל.

(בג) ואם נפסך לומר דטעמא דירושלמי כפשוטו דכיון שנפטור מחיובו כשהאיר המזרח נפטור כל היום לריבין אלו למודעי למה צאונה אמרי' הכי אחרי אשר כל היום כשר, ור"תו להבאון מהר"פ פראנק (שליט"א) ז"ל בק"ר ה"ל עמ"כ שכתב דה"ל ומכיון דגלי קרא דהיום י"ד הוא הגורם לעשותו פרוז שוב פשוט דתליא בשעה ראשונה של תחלת היום היינו שעה חלות החיוב של מקרא מגילה דיממא, דמקצ"ה היום ככולו, דשאר שעות היום אינם אלא תשלומין של שעה ראשונה שבה נתחייב בקריאת מגילה דמ"מ אמרי' בירושלמי מגילה דגר שנתגייר לאחר שהאיר המזרח כבר נפטור משום דבשעה עיקר זמן החיוב לא ה"א צר חיובא וממילא דלא שייך לחייבו בשאר שעות היום דאינם אלא תשלומין דשעה ראשונה וכן לדון פרוז לעולם הוא נדון על שעה ראשונה של תחלת היום אם ה"א פרוז צאונה שעה או לא עכ"ל ה"ל כ"ל — וכנה דברים אלו צ"ח לעולם דהערוכות טעמים המצטלין זה א"ז דפתח דבריו יאירו דלכך תליא בשעה ראשונה משום דהיינו שעה חלות החיוב ומיד אחר זה כתב דמקצ"ה היום ככולו משמע דבעצמו של יום תליא מילתא דאי משום חלות החיוב לא שייך הא דמקצ"ה היום ככולו ובסוף דבריו חזר וניסר טעם הראשון משום דעיקר החיוב בשעה ראשונה ושאר השעות אינם אלא תשלומין ואולי מה דנקט מקצ"ה היום ככולו אגב ריהטא דלישנא נקטי' והעיקר כמ"ש משום דשאר שעות היום אינם אלא תשלומין וכדמיייתי נמי הכי מהירושל' גבי גר וכדברים אלו נראה שהבין ג"כ הבאון בעל הגהות ליון וירושלם שהעיר מדברי הירושלמי אלו לפלוגתא מהר"ם ורא"ש בסוף מו"ק לענין מי שה"א קטן בשעה מוחת אצ"ו ונחגלל צחוק ז' או שלשים יום אי חייב להתחיל מאחר שבשעה חלות החיוב ה"א קטן ולא צר תשלומין עיי"ש וא"כ מוכח דגם בעל ה"ל סובר דעיקר החיוב

מאות זריזין אך אפשר דמאות זריזין נמי מה"ע היא לפי שכל מאזה עיקר זמנה מיד בתחילת היום ואח"כ רק תשלומין ויחישב צד קר העו"א שם על רש"י מאי קמ"ל הא פשיטא דכשעבר מאזה זריזין אחתי לא בטל למאותי אך מי"מ קשה לומר כן.

ובסתירה מפורשת לדבריהם הם דברי החוס' צרפ"ק דהגיגה שכתבו דליכא למימר דהכל חייבין צראייה קאחי לאתויי חיגר בשעה ראשונה ונחפשט בשני דהא פשיטא הוא ואי נימא דבמגילה הפטור בשעה ראשונה ונעשה צד חיוצא בשעה שניה פטור כדמשמע בירושלמי דגר ששל לאחר שחאר המזרח פטור מאי פשיטא כ"כ דצראי"י אינו כן עד דליכא למימר דמחגי הא קאחי לאשמעיין ועוד מה עשם יש במגילה עפי מצראי"י ושאר מאזה שקבוע להם זמן וע"ע בירושלמי פ"ק דהגיגה ה"א הכל מודים בטומטום שנקרע צו"ע ראשון שחייב.

והלום ראיתי מלחא דחמור לנצי"ד עובא בשבוע יעקב ח"א סי' י"ז שגשאל שם מי שגולד לו בן צבור בליל י"ד ניסן אם האב חייב להטענות בשבילו בע"פ וכתב דלכאורח נראה דאין לו להטענות כלל כל שגולד אחר שכתב לו ל"ד ור"ח לדבר מהא דאיתא בצ"ג דחלה הקדישה עד שלא גלגלה וגלגלה הגזר ופדאחה פטורה שבשעת חוצתה היתה פטורה הרי כיון שהיתה פטורה בשעת חוצתה תו לא מחייבין ה"כ צאצי בן זה שהי פטור בשעת חוצתה שהוא ממון מנחה ולמעלה כמ"ש הלבוש שהטענות מתחיל מתחילת הלילה עכ"ל השב"י והוא חמור מאוד דהא טענית של כל היום ודאי לא הוי תשלומין של התחלת היום ולא שייך צד כלל לומר שעיקר החיוצא בתחילת היום והשאר תשלומין זה דמי למה שכתב הרא"ש מגמ' יצמות דף ל"ג דקטן דאיתתי הרי שערות בשבת לא נפטר מאיסור שבת או מטעם שבי' מהר"ם דאין דיחוי אלא מאזה או מטעם שבי' הרא"ש דאין סוף היום תשלומין לתחילתו ואטו אם קטן יבוא שתי שערות ביום הכיפורים ויפטר מלהטענות בסוף היום ואף אח"ל דיש לחלק מי"מ הרא"ש שכתב מחלה שנתגלגלה בפטור אין לו דמיון כלל דהתם אין עיקר חיוצא חלה רק בשעת הגלגול וכיון שלא חלה שוב אינו חלה משא"כ צד וע"ע בשב"י ח"ב סי' קפ"ח שבי' דאזן אחר קבורה נפטר מתפילת מוסף הואיל ועיקר חיוצא קודם ז' שעות והביא ג"כ מגלגל עיסה הרי דהוא עצמו סובר דעיקר החיוצא תליא מלחא — וע"י בשיטה מקובצת כחוצות דף ו' מש"כ בשם הרד"ק להסתפק לענין חזן דפטור מק"ש לילה ראשונה אם מתחייב באותה לילה אחר שבעל מי אמרי' כיון דע"ר עיקר זמן חיוצא ונפטר נפטר לגמרי עש"ה מצוה דעתו דק"ש עיקר זמן חיוצא בתחילת הלילה ואח"כ תשלומין ולי"ל דשאינו ק"ש דכתיב בשב"כ בזמן שכיבה ודו"ק.

ויתר על כן מצוה מדברי הר"ן צ"פ ע"פ שא"י מאזה שהתחלתה בלילה וכשירה גם ביום שלאחרי' אי אפשר שהיה חיוצא ביום בחזרת תשלומין בליל ולא נשקרו החיוצא משום שהיום הולך אחר הלילה שכתב שם ע"ד כה"ג שאומר דאע"פ שבעדלה אין לה תשלומין אלא כל היום ועפי לא מי"מ בחל ח"כ צמז"ש כיון שא"כ להבדיל צמ"ש מצדיל צמז"א ח"כ והביא הר"ן שהקשו עליו ע"כ שבעדלה לא ניתן לתשלומין כלל דכיון דנקטין דאינו מצדיל אלא כל היום כולו נמצא שאין לה תשלומין כלל דכיון שיום הולך אחר הלילה כל יומא מוצאי שבת הוא וא"כ למה מצדיל צמז"א ח"כ ואף שהר"ן שם מתקן דעת הבה"ג דס"ל דגם מה שמצדיל ביום הוא רק תשלומין לחצות הלילה ו"ל דהיינו משום דסבר דהלילה והיום זמנים נפרדים זמ"ז אע"פ שהיום הולך אחר הלילה אבל באותו לילה או באותו יום גם הבה"ג מודה שא"א שיהי' העיקר חיוצא רק בתחלתה והשאר תשלומין וע"י צמז"ש פ"ד דתענית בשם הרמב"ן דחולק על כה"ג וס"ל התם דאי מצדיל כל היום כולו משום דעיקר זמנו הוא ולא תשלומין והיינו כיש שהקשו שכתב הר"ן כיון דהיום הולך אחר הלילה וא"כ כ"ש כשהחיוצא בתחילת היום בודאי עיקר זמנו כל היום וע"ע בצ"ח אר"ח סי' רע"א שבי' דעת הרמב"ם ז"ל דאם לא קידש בלילה דמקדש למחר לא בחזרת תשלומין אלא משום דעיקר זמנו כל היום אע"פ דלכתחילה מאזה לקדש מיד כשהקדש היום

מצטלן נמצא דלא רמיא על הכהנים מאזה מגילה כלל כיון שמחויבין מיד אחר שהאיר המזרח לעסוק בעבודה וממילא נפטרי' מן המגילה באותה עת לא משום דהעבודה דוחה אותה אלא פטור גמור מטעם עוסק במצוה ושוב יפטרו מלקרוא גם אח"כ הואיל ובשאר שעות אינה אלא תשלומין לשעה ראשונה ומיושב קר' החוס'.

ואין להקשות לפי"ז עכשיו דאמרי' דמצטלן עבודה בשביל מקרא מגילה שוב דמאחר שעסק במאות מגילה כשהאיר המזרח נפטר ממאות העבודה באותה שעה ושוב יפטור כל היום כולו דמה עשם יש לחלק ולומר דלגבי מאזה התמיד לא אמרי' דשאר שעות היום הוי רק תשלומין אך לק"מ ד"ל דעוסק במצוה דרבנן לא נפטר לגמרי ממאות דאורייתא להיות כלל צד חיוצא ועוד דאף אם תאמר דהכהנים נפטרו ממאות מי"מ מאזה הקרבת התמיד אי אפשר שתצטל בשביל פטור הכהנים כיון שהוא חוצה הציבור וממילא גם הכהנים לא נפטרו מחויבין להקריב קרבן של הציבור.

ויש להסביר עפ"י"ז גם מה שכתבו החוס' במגילה הנ"ל שהקשו אחרי קאמר מצטלן כהנים וכו' הלא אין זה ציטוט שיש הרבה שבות לעבוד אחר הקריאה ותיירא צו"ל דכיון דמשהאיר היום הוי זמן עבודה והם מניחין אותה בשביל הקריאה מש"ה קרי ציטוט עכ"ל, וכמדומה לי שהעו"א תמה ע"ז דסו"ס אין זה ציטוט אלא העברה בעלמא וכבר הארכתי לכתוב זה בחי' למגילה [הכל על דמאדדין] אבל לפי הסברה הנ"ל דבמגילה עיקר זמן החיוצא הוא בשעה ראשונה והשאר תשלומין ומסתבר דה"ה כל המאות שמלותן קבוע ביום כגון עבודה נמי עיקר מלותן בשעה ראשונה והשאר תשלומין שפיר כתבו החוס' דקרי' לי' ציטוט משום שמצטלן עיקר זמן החיוצא בשביל הקריאה ואח"כ כשעושים העבודה רק בחזרת תשלומין עושין.

ואם כנים הדברים שאמרו חכמים הנ"ל יש לפשוט מה שנסתפקו החוס' דהגיגה דף ט' ע"א ד"ה כיון צאם ה"י פשוט בראשון וחגר בשני מי אמרי' כיון דחיוצא עלי רמי' בראשון תו לא פקע מיני אע"פ דהשתא לא חזי או דילמא כיון דהשתא לאו צד חיוצא הוא לא מני מייתי לי' עיי"ש בהגהות ה"ה דהספק הוא למי"ד שני תשלומין בראשון הוא דלא כהעו"א שם ונשאר הדבר בספק להם ולפי"ד הנ"ל יש לפשטו מנידון דידן אחרי דהירושלמי מדמה דין פרוז בן יומו לגר שנתגייר אחר שהאיר המזרח והיינו דכיון שנעשה פרוז בתחילת יום י"ד אע"פ שחזר באותו יום לצייתו בכרך חייב לקרות בכרך ביום י"ד וע"כ דכיון שנתחייב בשעה ראשונה מיום י"ד שוב לא פקע מיני' בשאר השעות חיוצא משום דשאר השעות הם תשלומין לשעה ראשונה וכיון שנתחייב בשעה ראשונה שהי' פרוז נתחייב בתשלומין אפי' במקום שאם ה"י צו בשעה ראשונה ה"י פטור הואיל ובשאר השעות אינו חיוצא מצד עצמו אלא תשלומין ונפשט ספיקם של החוס' הנ"ל במה מצינו בירושלמי — ויש להעיר צד מהא דצ"י בריש פ"ק דהגיגה הכל חייבין צראי לאתויי מאי ואמרי' התם לאתויי חיגר ונחפשט ופריך הניחא למי"ד כולן תשלומין ז"ל אלא למי"ד כולן תשלומין בראשון לאתויי מאי אמאי לא מוק"ל לאתויי פשוט ביום ראשון ונתחגר בשני ומדלא קאמר הכא איכא לכאורה למפשט ספיקם של החוס' לאידך גיסא דלא בהירושלמי הנ"ל ואכמ"ל.

(בד) אבל עם כ"ז תמה אני חכמים כמותם איך יחישב בדעתם דבר כזה שדבר שמלותו ביום וכשר כל היום לא יהי' עיקר חיוצא רק בתחילת היום והשאר תשלומין דא"כ ילערך כ"א לתחילת לקיים מאזה היום מיד כשהאיר היום ולא מצינו רק דזריזין מקדימין למאות מלפרא וגם זה רק בהכנת מכשירי מאזה אבל עיקר המאזה אף הזריזין אין מקדימין לקיימה מיד בתחילת היום כדמוכח בגמ' פסחים דף ד' ובבר' העירו צד ומטו צד משמ"י דהי' הרי"ם ז"ל והארכתי צד צמק"א, וע"י צמז"י דף כ' ע"ב על המשנה כל היום כשר לקריאה מגילה שבי' ואע"פ דקיי"ל זריזין מקדימין למאות דכתיב וישכם אברהם בבוקר אפי"ה כשר כל היום עכ"ל הרי דאין שום סברה לחייבו לקרות בצורה רק משום

הבדלה נחלקו מהר"ם וכו' צענין דיחוי היכא שמת לו מת בשבת צרכות ר"פ מי שמתו ע"ש עכ"ל, ולפענ"ד אין שום תימה וקו' מעיקרא ליתא דהמעין בדברי הרא"ש ז"ל יראה דלא כתב רק דאם ה' האדם דחוי בשבת חייב המלוא נדחית ממנו לעולם ואין לה תשלומין לעולם וכו' הרי דדוקא היכא דאזלא זמן עיקר החיוב ולא נשאר רק תשלומין בזה נדחה מהתשלומין ולכך אצילות דשמועה קרובה דל"ה רק תשלומין כמו שהאריך בה הרא"ש שם לפיכך היא נדחית ממנו משא"כ סוכה כל שבעה זמן חיובא היא ולא תשלומין ואף ר' אליעזר לא נריך קרא אלא משום דס"ל דאין עושין סוכה בחו"מ דבעינן סוכה הראויה לשבעה אינטרין קרא דגר שנתגייר וקטן שנתגדל צינחין חייב בסוכה אפי"ן שאינו לשבעה אבל שאינו נדחה מהמלוא כל זמן חיובא ודאי מודה הרא"ש — וכן מה שהביא מפלוגתא מהר"ם ור"י לענין הבדלה החס נמי לא נחלקו אלא משום דס"ל דחייב הבדלה למחרת מוצ"ש אינו אלא תשלומין של ליל מוצ"ש כמבואר בדבריהם שדימו הדבר לחיגר בראשון ונחפשת בשני אבל לכו"ע היכא דהוא זמן חיובא ליכא דיחוי אלא מלוא — ויותר יש להפליא על התפא"ש הג"ל שהוא עצמו בתפא"ש על הרא"ש פ' מי שמתו ד"ה וג"ל בדברי הר"י וכו' כתב להדיא חילוק הזה עיי"ש וכאן נשאר בתימה — ועיין בעו"ז סי' שצ"ו מו"ד שכתב ג"כ כנ"ל.

ולכאורה יש להעיר דכיון דעיקר מה דאמר דחייב נדחה מחיובו לעולם הוא משום דאין דיחוי אלא מלוא והלא זה הוא איבעיא דלא אפשרא בסוכה דף ל"ג אי ודאי אין דיחוי או מספיקא ולשיטת הסוברים דכל היקו דדרבנן לקולא ח"כ צגר שנתגייר לאחר שהאיר המזרח יתכן שיפטר מקריאת מגילה שהוא דרבנן דלגבי דרבנן אמרי' יש דיחוי אלא מלוא אך ז"ל דהא אמרי' התם דדוקא נראה ונדחה חוזר ונראה לא איפשט אבל דיחוי מעיקרא שפיר אפשרא התם דאין ספק דלא הוי דיחוי וכו"ג הוי דיחוי מעיקרא ולא הוי דיחוי לכו"ע אלא מלוא — אבל אכתי ו"ל דהירושלמי קא מיבעיא לי' אי הא דאמר דפרח בן יומו נפטר אפי"ן אם אח"כ חזר לכרך וצוה שפיר ו"ל דמעט דיחוי הוא דזה הוי כנראה ונדחה אפי"ן דאכתי לא הגיע זמן החיוב מ"מ רמי עלי חיובא מעיקרא לקרוא בזמנו רק עכשיו נדחה חיובו וכן נראה מדברי רש"י בסוכה שם סוף ד"ה ולולב מסוכה לא ילפינן דאי לולב נריך אגד ואגדו בערב יום טוב חל עלי מיד שם מלוא למקרי' דיחוי רק אי לא נריך אגד צעין שיקדש היום עיי"ש ונידון דין דמי ללולב מאוגד בעו"ע למ"ד נריך אגד ודו"ק וכו"ן שהוא דרבנן אינו חוזר ונראה ועי"ן בעי רבנן דירושלמי אי גם דיחוי מעיקרא כגון עכו"ם שנתגייר נמי הוי דיחוי בזה או לא ולמה להפשיט דש"ס דילן דלא הוי דיחוי באמת הגר חייב אבל הפרח בן יומו באמת כבר נפטר משום דנראה ונדחה הוי דיחוי ודו"ק.

ו"ל דהירושלמי לשיטתו דהנה צימו חורפי אמינא להסביר דברי הש"ס בסוכה הג"ל שהוא פלא, דר' ירמיה צבי התם נקטם ראשו בעו"ע ופלתה צו תמרה צו"ע מהו יש דיחוי אלא מלוא או לא ופריך ותפשט מהא דתנן בסוכה הרוח חייב לכסות ואמר ר' יוחנן ל"ש אלא שחזר ונתגלה וכו' ואמר רב פפא זאת אומרת אין דיחוי אלא מלוא ומשני דהא דר"פ גופא מיבעיא לי' לרב ירמיה אי הא דתנן דכסו הרוח חייב הוא משום דפשיטא לי' לתנא דאין דיחוי אלא מלוא או דילמא ספוקי מספקא לי' לתנא ופסק לחומרא דאין דיחוי אבל לקולא לא ומסיק בחיקו עכ"ל הגמ' וכל עובר ושתומם מה ראה ר' ירמיה להטיל ספק בדברי התנא דמתני' דאשו כל היכא דתני חומרא במתניתין נחוש שמת רק מספק החמיר התנא ולא דמפשט פשיטא לי' הכי ועוד מ"ע רב פפא פשיטא לי' דמתני' זאת אומרת אין דיחוי אלא מלוא כלל לא לקולא ולא לחומרא ור' ירמיה מספקא לי'.

ואמינא דר"פ ור' ירמיה אולי לשיטתו דהנה בחגיגה דף ע' ע"א אבא דאמר ר' יוחנן התם כולן תשלומין דראשון נחגיר ציום ראשון ונחפשת ציום שני כיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני פריך ובה דאמר ר' יוחנן נעמא צלילה מביא ומשני ר' ירמיה שאני עומא

עיי"ש וא"כ השתא דחייב לכתחילה לקדש מיד צלילה לא אמרי' דציום הוי תשלומין ועי"כ מטעם שכי' הר"ן דלילה וכו"ם חד יומא היא כ"ש היכא דאין חיוב עפי בתחילת היום מצדק היום.

ואגב נלענ"ד דאף שכתב הר"ן לישב דעת הבה"ג הג"ל מ"מ הר"ן לנפשי לא ס"ל כהבה"ג משום דאיכא למרמי סברה הר"ן אהדדי שכתב דלכך ס"ל להבה"ג לחלק בין שכה ולא הצדיל צמול"ש דאילו מצדיל רק כל היום ולא צלילה וכשאי אפשר לו להצדיל כגון בח"צ מצדיל גם צלילה משום דלעולם יש לו תשלומין כל השבת רק בשכח הואיל ועובר יום אחד ולא נזכר הוי בזה שכתב פושט וכמזיד דמי דל"ל תשלומין עיי"ש — וקשה לענ"ד עי"ן ממש הר"ן צבי"ה דף ע"ז גבי האי סמיה דהוי עניב משום דלא חותיב עירובי תבשילין ח"ל מר שמואל סמוך אדידי לשנה חזי דהוי עניב וכו' ח"ל פושט את לכו"ע שרי לדידך חסור וכתב הר"ן שם דמייירי בשני יו"ט של גלויות שחלו ציום ה"ו ולא נזכר עד יום שני ולכך לא ה"י יכול להחנות על עירובו ואי נימא דמי שכתב להצדיל ולא נזכר עד יום שני שכתב כזו פשיטא מקרי וח"ל תשלומין קשה אמאי לא אמר לו מר שמואל לסמיה דהוי פושט אלא משום דשכתב צ' פעמים תפ"ל משום שעבר יום אחד ולא נזכר עד יום השני שלאחריו ועי"ן דהר"ן לא כתב סברה זו רק ליישב שיטת בה"ג ולי' לא ס"ל וצוה מדוקדק מה שכתב הר"ן שם ואפשר לומר לדעתו ז"ל וכו' והיינו שדוקא לדעתו של בה"ג אומר כן ולי' לא מסתבר כן — וצוה ח"ש מה שתמכו כ"ע על רש"י צבי"ה שם שכתב דהאי עובדא דסמיה בראש השנה ה"י שאין יכול להחנות אמאי לא אמרי' בזה יו"ט שני של גלויות ציום ו' ולא נזכר עד יום ו' ועיין במהרש"א ונראה מפרשים דעל עזרת לא קשה רק בשני יו"ט של גלויות ונזכר ציום שני שפיר קשה ונדחקו לישב ולהג"ל ח"ש דרש"י יסבור כסברה הר"ן בדעת בה"ג ואכמ"ל.

(כה) שוב עיינתי בהגהות ליון וירושלים וראיתי שכתבם תליתי צו בוקי וסריקי שמעולם לא עלה על דעתו לפרש טעם הירושלמי צגר שנתגייר לאחר שהאיר המזרח משום דהוא שעה ל"ה רק חיוב צחורת תשלומין כמ"ש הגאון ר"ש פראנק (שליט"א) ז"ל אלא דעת אחרת אתו דהואיל ואדחי גברא בתחילת חיובו מהמלוא אדחי לגמרי ועי"ן הוא מראה מקום לעיין במ"ש הטו"א בצדני מלואים לר"ה דף כ"ה וכתב עליו שכתב לכוין בכל דבריו למה שפלטו צו מהר"ם ור"ש בסוף פ"ק דמו"ק והעיר בעל ליון וירושלים על כולם שלא הביאו דברי הירושלמי ולפענ"ד אם זה יו"ה דעת הירושלמי הו"ל לתמוה עפי דלא לצד מה שכולם לא הביאו דברי הירושלמי אלא שדברי כולם מוקשים מדברי הירושלמי ולכולהו אית להו פירכא דהנה מ"ש דהטו"א זכר לכוין בכל דבריו לדברי מהר"ם ור"ש באמת לא כוון יפה לפי שהטו"א מפלפל שם בסברה שלא הלכו בה לא מהר"ם ולא הרא"ש ותרווייהו ל"ל מה דקס"ד להטו"א לחדש התם דמי שחי' פטור ממלוא בתחילת הלילה דפסח כגון שחי' שטח ובאחתה לילה נשתפה פטור לעולם משום הואיל ואדחי אדחי זה לא אמרו אדם מעולם רק מהמהר"ם קס"ד למימר הכי ודחאו מיד דאין דיחוי אלא מלוא ובה"ש נמי לא פליג על מהר"ם אלא התם גבי אצילות משום דס"ל דמה שמתאבל אח"כ הוא תשלומין ובה"ג שפיר אמרי' דיש דיחוי אלא מלוא אבל הטו"א מפלפל שם לענין מלוא צלילה דפסח דכל זמנה עיקר החיוב ולא צחורת תשלומין אי אמרי' הואיל ואדחי אדחי ואף הוא מסיק התם דז"א אלא כל זמן שהוא עיקר החיוב ולא צחורת תשלומין לא שייך לומר הואיל ואדחי אדחי כדמוכית התם מגמ' דחגיגה וא"כ מה יענו כולם ע"ד הירושלמי, ואף שנראה מדברי הרא"ש דשייך לפעמים דיחוי גם אלא מלוא בתוך זמנה דהיינו היכא שאין צידו לצטל הדיחוי כמו קטן שנתגדל מ"מ צגר הרי ה"י צידו לצטל הדיחוי עי"ן שיחגייר.

ויש לתמוה על הגאון בתפארת שמואל על הרא"ש מו"ק שכי' ע"ד הרא"ש לענין אצילות יש דיחוי וח"ל ותימה מ"ש בהגדיל תוך חג הסוכות דחייב כדאיתא בפ"צ דסוכה גם צענין

דיש לה תשלומין בפסח שני ור"פ דהי הניחא למ"ד פסח שני תשלומין דראשון וכו' אלא אמר ר"פ קסבר לילה לאו מחוסר זמן ועיי"ש בחומ"ס דל"י ירמ"י עמ"ס דיום ראשון ונטער בשני חייב אע"ג דלא חזי בראשון ולר"פ פטור כמו חגור ולפ"י ז"ל ל"י ירמ"י דע"כ שייך ענין דיחוי אלא מלוא דל"כ מ"ע חגור ונחפשת פטור נילף מטומאה שיש לו תשלומין אלא ודאי מה"ט לא ילפינן משום דלא דמי פסול דטמא לפסול דחגור דטמא בטמא מיוחד חזי אלא דאריא הוא דרביע עלי' אי נמי דלא נדחה אלא משום דלא מצי למיכל לאורחא משא"כ חגור דרחמנא פטרי' מחמת עולמו ודמי לבטל מוס' אין למילף מפ"ש ד"ל תשלומין דאיכא למימר דיש דיחוי אלא מלוא דמחלקין כמו שמחלק הרא"ש בסוף מ"ק בין היכא דאדחי גברא מנר עולמו להיכא דגברא בר חיובא הוא אלא שגד אחר גרס לו דבכה"ג אף שנדחה חוזר ונראה עיי"ש, ובאמת לפימ"ש התוס' בפסחים דף ג' ע"ב דחגור פטור מפסח כמו מראי' אפשר שאם נחפשת בין שני פסחים נמי פטור מפ"ש ואכמ"ל ואף לרבי דס"ל דפ"ש רגל בפ"ע היא וגר שנהגייר בין שני פסחים וקטן שנהגדל בין ב' פסחים חייב בפ"ש י"ל דמודה בחגור משום דהתם מעולם לא נדחה אלא שעדיין לא נעשה משא"כ חגור הוי כנראה ונדחה ועוד דהתם דמי לטמא שנעבר הו"ל ולא נדחו אלא מחמת גיותן וקטנותן אבל גופו ראוי משא"כ חגור גופו נדחה ואינו חוזר ונראה אבל לר"פ דס"ל דגם עמ"ס ונטער דמי לחגור ונחפשת דפטור מתשלומין לדודי' אין הדבר נוגע לענין דיחוי כלל רק ה' דפטור מתשלומין הוא משום דלא נתחייב בעיקר החיוב וכל שאינו מחויב יהי' מחיוב טעם שיהי' לאו צר תשלומין.

מצתה לכאורה "קשי ל"י ירמ"י מ"ש חגור ונחפשת דפטור מקרבן ראוי וגזי כיווי תנן דכסכו הרוח ונתגלה חייב לכסות דאין לומר כמו שמחלק הרא"ש במ"ק בין היכא דאכתי עיקר זמן חיובא הוא להיכא דאין החיוב רק משום תשלומין ז"ל דהא חזין ל"י ירמ"י דטמא שנעבר חייב ברא"י אע"ג דלא הוי כשנעבר בזמן חיובא רק בחזרת תשלומין וע"כ משום דז' נדחה וז' לא נדחה כנ"ל הרי דיש דיחוי אלא מלוא וא"כ גם כסכו הרוח ונתגלה ופטור משום דיחוי אף י"ל ע"י ב' תירוצים תירוצ' הא' או שנאמר לחלק בענין דיחוי עולמו בין היכא דנדחה כל זמן עיקר חיובו ולא נראה רק בזמן התשלומין להיכא דלא נדחה כל זמן חיובו אלא שצטור חיובו חזר ונראה או שנאמר לחלק בין היכא דהאדס נדחה מהמלוא להיכא דהחפץ נדחה מהמלוא כמו הדס שנתכסה והעצב שנקטמה וממילא א"ש הקו"ל — והתירוצ' הב' י"ל דלעולם כסכו הרוח ונתגלה והיגר שנתפשת שניהם שוין בענינם והא דכאן חייב ובאן פטור הוא משום דספוקי מספקא צו"ק דא' מילתא אי יש דיחוי אלא מלוא או לא ולכן בכסכו הרוח ונתגלה חייב, התנא מספק לחזור ולכסות אבל בקרבן ראוי אין לחייבו מספק משום דהוי חולין בעזרה כדפריך בגמ' בחגיגה דף ד' ע"א אלא עומטוס ספיקא הוא עיי"ש בתוס'.

מצתה הרד פלא הנ"ל דר' ירמ"י לשיטתו שפיר קמבעיא ל"י בעצרה שנקטמה אי יש זה דיחוי או לא מי אמרי' דכמו בכסכו הרוח ונתגלה חייב אלא דלא דמי לחגור ונחפשת וממילא גם עצרה שנקטמה כשר דלא אמרי' בה דיחוי אלא מלוא או דילמא כסכו הרוח ונתגלה דמי ממש לחגור ונחפשת והא דכאן חייב ובאן פטור היא משום דספוקי מספקא ל"י להנא צהא ואזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא וממילא גם עצרה שנקטמה פסול דאזלינן בה נמי לחומרא — אבל ר"פ לשיטתו בחגיגה הנ"ל דלדיד' לא מלינו שום דררא דדחי אלא מלוא בשום מקום ואדכרה גבי כסכו הרוח ונתגלה זאת אומרת צפירוש דלא אמרי' דיחוי לפיכך לא עלתה על דעתו שום ספק בדבר — ובזה מדוקדק הא דקאמר ר"פ זאת אומרת וכו' ולא קאמר שמע מינה אין דיחוי אלא מלוא כדרגיל בכל הש"ס אלא משום דבא לפוקי מדדרי ירמ"י בש"ס דחגיגה הנ"ל דנחית לענין דיחוי במלוא ואיבו מתקין לה התם לפיכך הולך לומר דזו לאו שמיטת בעלמא הוא אלא זאת אומרת צפירוש ואין לחלק בדבר וכיוצא הוא מה דאמר רפרס ציומא

ובכריתות דף י"ד זאת אומרת אין עירוב והוא"ל ציומ"פ והיינו משום דבא נמי לאפוקי מאיך שדעתם לחלק בדבר וכדחי התם בש"ס דכריתות שם הא דפרס דדוחא הוא ועיי' צפירוש הב"ח ציומא דף ס"ו דהיינו שלא נישנית בציומ"ד עיי"ש ויחנן דלשון שמע מינה לא סגי רק בדבר שלא נחלקו בה משולם אלא דלא שמעינן לה והשתא שמעינן לה כנלע"ד ודו"ק.

והנה בירושלמי פ"ק דחגיגה ה"א מצוור דטמא דר' יוחנן דאמר כולן תשלומין דראשון משום דילוף מפסח שני דכמו דפסח שני תשלומין לראשון כ"ה אמר כל ז' תשלומין דראשון ולפ"י עכ"ל דהירושלמי אזיל בשיטת ר' ירמ"י בחגיגה הנ"ל ולא חש להתקפתא דר"פ הניחא למ"ד שני תשלומין דראשון וכו' משום דסובר דלכנתא כהאי מ"ד וכדפסק נמי הראב"ד בה' ק"פ פ"ה ה"ב עיי"ש ועי' צטורא בחגיגה שם וממילא א"ש עפי מה שאמרנו לעיל דהאי בירושלמי דמגילה אזיל בזה כך צע"א דר' ירמ"י בש"ס דסוכה דהירושלמי לשיטתו דאזיל בשיטת ר' ירמ"י שהי' צארן ישראל.

(כו) איברא השתא דאתית להכי יש לקיים שיטת הג' ליון ירושלים בירושלמי דמגילה הנ"ל בפשיטות עפי דשפיר נאמר דהא דפרזו בן יומו וגר שנהגייר אחר שהאיר המזרח כבר נפטר הוא מטעם דיחוי ואי קשיא הא אין דיחוי אלא מלוא לקי"מ דהנה בעל המימרא בירושלמי דפרזו ב"י תליא בהאיר המזרח הוא ר' יוסה ועלי' קאי רנצ"י דקאמר דגם גר שנהגייר כן וכו' ל"י יוסה שניהנו לקי"מ דמלינו ל"י יוסה דס"ל דיש דיחוי אלא מלוא והוא בירושלמי רפ"ק דחגיגה דאמר' התם דעומטוס שנקרע צו"ס שני ונמלא זכר חייב בראי' ל"י אושעיא דאמר כל שבעה חובה ולא תשלומין דראשון ובעינן למימר התם דל"י אושעיא ה"ה גר שנהגייר צו"ס שני וטמא שנעבר צו"ס שני חייב בראי' ודחי ר' יוסה ואמר תמן ראוי הוא קריעה היא שגרמה צרם הכא הטמא עולמו אינו ראוי ופירשו המפרשים דדוקא בעומטוס שנקרע צו"ס שני ס"ל ל"י אושעיא דחייב אע"פ שז"ס ראשון ל"ה ראוי משום דעכשיו שנקרע ונמלא זכר איגלאי מילתא למפרע שגם צו"ס ראשון ה"י ראוי משא"כ עמ"ס שנעבר וה"ה גר שנהגייר דצו"ס ראשון לא ה"י ראוי לכו"ע אינו חייב בשני.

ומכאן ראוי לשיטת ר"ת דמפרש מה שאמרנו בצנח"ס דף י"ב אבא דאמר ר' יוחנן אכל חלב והפריש קרבן וחזר ונשתפה הואיל ונדחה נדחה צ"י ר' ירמ"י אכל חלב והפריש קרבן וחזרו צ"י שחלב מותר וחזרו צה"ן מי הוי דיחוי או לא א"ל הא' סבא התם גברא אידחי קרבן לא אדחי הכא קרבן נמי אדחי וכתבו התוס' שם בשם ר"ת דפירשו איפכא מפירש"י וה"פ דגזי הורו צ"י לא הוי דיחוי דגברא אידחי שאינו יודע אם פטור או לאו אבל קרבן לא אדחי דאי לא דהתירו צ"י ה"י קרב ונמלא שלא ה"י דיחוי אלא ע"י טעותו אבל בנשתפה אפי' קרבן נמי אדחי דכיון שהוא שוטא או מומר פטור הוא לכו"ע עכ"ל, וזהו כחילוק ר' יוסה בירושלמי כאן ואף שיש לחלק בין התם דהוי טעות לעומטוס דהוי ספק מ"מ ל"י יוחנן דס"ל ביצמות דף ל"ה דבחולץ למעוברת והפילה אמרי' תגלי מילתא למפרע דחליצה מעליא הוי נראה דאין חילוק ובאן י"ל דאף ר"ל דס"ל התם דלא איגלאי מילתא למפרע מודה הכא הואיל ועיקר מה דעומטוס פטור מן הראי' מחמת ספק לאו משום דהתורה לא חייבו מספק אלא משום דאי אפשר לו להביא קרבן מספק שמה הוא חולין בעזרה כמ"ש התוס' בחגיגה דף ד' ע"א ד"ה אלא עיי"ש וא"כ אם נתברר למפרע שהי' זכר ולא ה"י קרבנו חולין בעזרה שז' נתברר שמעולם לא ה"י פטור מן הראי' ולא נדחה רק בעטות גם ל"ל חוזר ונראה.

עכ"פ מצוור דר' יוסה ס"ל דאפי' ל"י אושעיא דס"ל דשני לאו תשלומין דראשון אלא חובה בפ"ע אפי"ה אם נדחה בראשון פטור בשני וע"כ משום דיש דיחוי אלא מלוא ס"ל ומצוור נמי דמה"ט גר שנהגייר בשני פטור וא"כ יתכן שפיר דהא דאמר ר' יוסה בירושלמי דפרזו ב"י בהאיר המזרח תליא שאם יאל אח"כ כבר נפטר הוא מטעם דיחוי ושפיר קאמר רנצ"י עלי' דמעשה גר

מציא ח"י ירמיה שחני עומאח דיש לה תשלומין צפ"ש ופירש"י פלוגתא דחזקי' ור' יוחנן גבי חזיר שנעמא קאי דחנן חזיר מציא קרבן אחד על עומאח הרבה ואמר חזקי' נעמא ביום ח' שראוי להביא קרבן על עומאחו הראשונה מציא ח"י שחני קרבנות אבל נעמא בליל ח' אינו מציא אלא קרבן אחד דכיון דלא ילא מטומאה הראשונה לשעבר שראוי להביא עלי' קרבן לא נחייב בקרבן הראשון ואין לו תשלומין ור' יוחנן סבר דאש"פ שאינו ראוי לקרבן צשיא מטומאחו הראשונה יש לו תשלומין ולכן פריך ח"י חזיר ביום ראשון נמי אש"פ שאינו ראוי יש לו תשלומין ומשני שאני הכס בחזיר עמא לפיכך יש לו תשלומין משום דמלינו לעמא שיש לו תשלומין בפסח שני מזה ילפינן דכל דלא חזי מחמת עומאח יש לו תשלומין אבל היכא דלא חזי מחמת דבר אחר לא מלינו לו תשלומין אלא כשנראה צומן חיובו להביא.

והנה יש לחקור לחזקי' דס"ל גבי חזיר שנעמא דכיון דלא חזי בשעת חיובו אין לו תשלומין מה דעתו גבי ראוי ד"ל דדוקא גבי חזיר ס"ל דאין לו תשלומין משום דלא מלינו תשלומין לחזיר אלא מיום השמיני ואילך יש לו זמן להביא קרבן ולא בתורת תשלומין אלא כמו מילה אש"פ דביום השמיני זמנה גם ח"י חזיר חובב עליו וכל יום ויום עובר בעשה ולכן כשלא היה ראוי ביום הראשון ונדחה אינו חוזר ונראה משא"כ בראי' דנהנה התורה תשלומין להביא שאמר אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה אלא תשלומין מודה חזקי' דגם כשלא ראוי בראשון ונדחה יש לו תשלומין כדמלינו בפסח שני שיתן תשלומין לעמא אש"פ דלא חזי בראשון או דילמא עיקר טעמו של חזקי' גם בחזיר דכיון דלא חזי בשמיני שהיא מלוחו לא שייך תשלומין אבל לעולם גם בחזיר אחר שמיני רק תשלומין דשמיני הוא למאן דחזי בשמיני ובה דלא יליף מפסח שני דגם עמא דלא חזי נדחה משום דס"ל דפ"ש רגל צפ"ש הוא ולא תשלומין.

אכן מה דמוציא לן מפורש בירושלמי הג"ל דעומטוס שנקרע ביום ראשון לכו"ע חייב ונקרע ביום שני ס"ל לחזקי' דפער ויליף מקרא דיראה יראה דמי שחייב ביום ראשון חייב בשני כרי מבואר דחזקי' אילי לשיעתי' גבי חזיר דכיון דלא חזי אין לו תשלומין אבל לא משום דכונן תשלומין לראשון ולא שייך תשלומין רק למי שנתחייב אלא משום דגלי קרא יראה יראה דמי שלא נתחייב בראשון לא נתחייב בשני ומוכה נמי דהא דפער חזקי' בחזיר שנעמא לא משום דהוי דחייב דהא חזין דעומטוס שנקרע ביום ראשון מודה חזקי' שחייב בראי' ולי"א דהוי דחייב ועכ"ל דחזקי' ס"ל בחזיר דעיקר זמנו ביום השמיני ואידך הו"ל רק תשלומין וכיון דלי"א רק תשלומין ח"י קרא דמאן דלא חזי בשמיני לא חזי גם ח"י דמסביר ידעין הא דאין תשלומין רק למי שנתחייב בזמנו רק בראי' ס"ל דלר"ך קרא דיראה יראה משום דס"ל דכל שבעה לא לתשלומין ניכור אלא כל ז' זמנה היא וכדס"ל לר' אושעיא אלא דבהא פליג על רבי אושעיא דר"א ס"ל דכונן תשלומין זה לזה והיינו כמו שפירש"י בחגיגה דה"ק אין לך יום בהם שאין חובתו תלוי בו בעלמא למי שלא נראה בימים שלפניו וחזקי' סבר דאין הימים תלויין בעלמא אלא תלויין זה בזה שאם לא נתחייב ביום ראשון גם ביום שני לא נתחייב מגזי"כ יראה יראה.

היוצא מזה דג' פלוגתות בדבר חזקי' סבר דמי שלא נתחייב בראשון לא נתחייב בשני מגזי"כ דלא ס"ל דכונן תשלומין בראשון ולא כונן תשלומין זלי"א אלא כונן תלויין זצ"י ס"ל ור' אושעיא ס"ל כונן תשלומין זלי"א ואינם תלויין זצ"י ור' יוחנן הוי דעה שלישית מברעת דכונן תשלומין אבל לא זלי"א אלא תלויין זצ"י דאי לא חזי בראשון לא חזי בשני נמא דר' יוחנן ס"ל בחדא כחזקי' ובהא כר' אושעיא ויש ג"מ בין ר' יוחנן לדחזקי' לדחזקי' אפי' עמא ביום ראשון ונעבר בשני פער ולר' יוחנן כיון דמפסח שני יליף וברי צפ"ש עומאח יש לה תשלומין וכדאמר ר' ירמיה בגמ' ובין ר' יוחנן לר' אושעיא איכא צינייהו עומטוס שנקרע ביום שני ונמא זכר או חזיר שנחפשת אבל בעמא שנעבר דרוייהו ס"ל דחייב.

שמל לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר מטעם דיתוי כמו שהבין בעל זיון ירושלים הג"ל אלא דמי"מ לא חקשי מהא על פלוגתא מהר"ם ורמ"ש בסוף מו"ק הג"ל משום דאין קיי"ל צש"ס דלין כר"פ דאין דיתוי אלא מלוח.

אמנם גוף דברי הירושלמי בחגיגה שם לריכין ביאור דאין יתכן לר' אושעיא דס"ל דשני חובב צפ"ש שנאמר אם נדחה בראשון לא נתחייב בשני מאחר שחובב כל יום תלוי בעלמא ולא בחזירו לכן נלעג"ד דר' יוסב לא קאי על רבי אושעיא אלא על ר' יוחנן אך נקדים לבאר תחילה סוגיא דהירושלמי דהכי איתא בהם הכל מודים בעומטוס שנקרע ונמא זכר ביו"ט ראשון שהוא חייב מה פליגין בשאר הימים חזקי' אמר יראה יראה את שהוא חייב בראשון חייב בשני את שאינו חייב בראשון אינו חייב בשני אמר ר' יוחנן כל ז' תשלומין לראשון ח"י אילא מפסח השני למד ר' יוחנן כמה דר"י אמר חמן פסח שני תשלומין לראשון כן הוא אמר הכא כל ז' תשלומין לראשון ר' אושעיא אמר כל ז' חובב מה נפק מצינייהו גר שנחגייר בשאר הימים על דעתיה דחזקי' פער על דעתיה דר' יוחנן ור' אושעיא חייב אף בעמא כן נעמא בשאר הימים על דעתיה דחזקי' פער ע"ד דר' יוחנן ודר' אושעיא חייב אמר ר' יוסב חמון ראוי הוא קריעה היא שגרמה בהם הכא הטמא טמא אינו ראוי עכ"ל, ונדחקו המפרשים מאוד לפרש דברי הירושלמי אלו דלכאורה נראה דר' יוחנן קאי בחדא שיעור עם חזקי' וכדאיתא להדיא בצבלי דף ט' ע"א דלר' יוחנן דאמר כל ז' תשלומין לראשון חזיר שנחפשת בשאר הימים פער כדאמר חזקי' הכא בעומטוס שנקרע בשאר הימים ור"י חמון מה שאמרו ח"י מה צינייהו גר שנחגייר ועמא לדחזקי' פער ולר' יוחנן ור' אושעיא חייב אמאי חייב לר' יוחנן דאמר כונן תשלומין בראשון ונחלקו בזה הק"ש והפנימי דהק"ש כתב דע"ס הוא ולי"א ע"ד דחזקי' ור' יוחנן פער וע"ד דר' אושעיא חייב והפנימי כתב דר' יוחנן פליג לדחזקי' וס"ל דגם כשפער בראשון יש לו תשלומין בשני והירושלמי חולק עם הש"ס דלין בהא דס"ל דלר' יוחנן חזיר בראשון ונחפשת בשני פער אלא סובר דכל שפער בראשון יש לו תשלומין בשני ואחי לאפוקי מדחזקי' ועל ר' אושעיא לא פליג ר' יוחנן לענין דינא כלל אלא דלר' יוחנן חייב שאר הימים רק בתורת תשלומין ולר' אושעיא כל יום חובב מלך טמא הוא אבל אין שום ג"מ צינייהו עכ"ל וכל מעיין הישר יראה עד כמה דחוק בפירושו מלמד מה דלא מסביר שיהי' הצבלי וירושלמי מחולקין בהא תגלל התמים לומר דר' יוחנן ור' אושעיא אין שום חילוק וי"מ צינייהו לענין דינא דא"כ צמאי נחלקו ואף אם תמא דמי"מ יש אחת חילוק צינייהו אלא שירושלמי לא ביארו הא גופא קשיא עד שהירושלמי שוקד לבאר כמה יש חילוקי דעים בין חזקי' לר' יוחנן ור' אושעיא ופרט שלשה מהם דהיינו עומטוס שנקרע וגר ועמא לא הוי משחמית מלכא ג"כ מה חילוק בין ר' יוחנן ור' אושעיא ועוד אי ר' יוחנן לפלוגי אתא לדחזקי' הו"ל ר"י אמר וכו' כדאמר ר' אושעיא אמר וכו' ומדקאמר אמר ר"י וכו' משמע דר' יוחנן נמי כחזקי' ס"ל אלא שנתן טעם אחר לדבר וגם לדברי הק"ש דע"ס יש כאן לא מסביר דיתרמי ט"ס שני פעמים כאחד גבי גר וגבי טמא ועוד קשה מה פריך מה צינייהו הלא כבר מבואר בג"מ צינייהו דהיינו עומטוס שצב נחלקו מתחילה והרגישו צק"י זו צש"ק ומכ"פ שם ונדחקו לתרץ ואף להירושלמי למה הו"ל צב לפער צ' ג"מ דהיינו גר ועמא הא בחדא סגי ואם צא לפער למה שציק חזיר שנחפשת דנקטו צש"ס בצבלי וראיתי להירושלמי שהאריך ג"כ לבאר דברי הירושלמי בדרך רחוק מאוד אבל אינו לפני כעת לפקפק את דבריו.

ומה שנלעג"ד צביאור הירושלמי עפ"י מה דאיתא צש"ס דלין בחגיגה דף ט' ע"א ומאי תשלומין ר' יוחנן אמר תשלומין לראשון ור' אושעיא אמר תשלומין זלי"א מאי צינייהו אמר ר' ירמיה חזיר ביום ראשון ונחפשת ביום שני איכא צינייהו ר' יוחנן אמר תשלומין לראשון כיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני ור"א תשלומין זלי"א אש"פ דלא חזי בראשון חזי בשני ופריך מי אמר ר' יוחנן הכי והאמר חזקי' נעמא ביום מציא בלילה אינו מציא ור' יוחנן אמר אף בלילה

זה גם אליבא דר' פפא דלא ס"ל כר' ירמיה דדף ט' דשאני עומאח מחיגר לפיכך כתבו לחלק בין פטור החלוי בזמן לחיגר אבל לר' ירמיה לאו דוקא פטור החלוי בזמן כל פטור החלוי בדבר אחר כחלוי בזמן דמי וצאמח גם חולה קטן ועד נראה לחלוי פטור שלהם בזמן דהיינו בזמן שהוא חולה קטן ועד וכן עמא חלוי בזמן משא"כ חיגר פסולו בגופו כג"ל אלא דר"פ ס"ל דגם כה"ג נדחה משני רק היבא דחיוצא מחייב אלא דלא הי' יכול לקיים חיוצו מחמת שהי' שבת או יו"ט הוי ל' רק כאונס דלכ"ע חייב בשני וזכו כוונת כמה שחלוי בדבר בזמן דלאו אי אפשר שמחמת שאסור באותו הזמן יהי' כפטור גמור משא"כ כשאסור לעשות הדבר לעולם אז פטור גמור ונדחה לר"פ גם משני משא"כ לר' ירמיה חייב בשני ודו"ק. מעתה א"ש דברי הפסקי תוס' הג"ל ולא קשה ק"י הג"ל אי"כ אמאי לא אמרי' הכל לאתווי בני דכמו כן בקשו התוס' לר' ירמיה אמאי לא קאמר הכל לאתווי עמא דביתא ד' ונטער דביתא ד' ויתירו דאין הכי נמי אלא דגמי נקט מילתא דשייך גם לר"פ וממילא גם קושיתו לק"מ כיון דדברי הפסקי תוס' לא אזלי רק לר' ירמיה כג"ל ולא קשה לר"פ דס"ל דבני נמי פטורי אמאי נקט ר' זירא חיגר דוקא ולא נקט בני דקדמו צמחני משום דאי הוי נקט חז מהני כו"א צבא קאמר רבי אושעיא דחייב בשני אבל בחיגר מודה משום דפסולו בגופו ונדחה ואינו חוזר ונראה קמ"ל דגם צבא מחייב ר' אושעיא ואזיל ר"פ לטעמי' בסוכה דף ל"ג דאין דיתוי אלא מנות ואי קשיא אי"כ השתא דנקט ר' זירא חיגר שז' איבא למטעי דבהני שכתבו הפסקי תוס' גם ר' יוחנן מודה דחייב כר' ירמיה וא"כ קשה לר"פ הוי ל' לפרע גם חז מהני לאשמעינן דגם צבא ס"ל לר' יוחנן דפטור ז"א דכל כמה דלא אמר ר' ירמיה דשאני עומאח דילפינן מפ"ש לא הוי קס"ד לחלק בין חיגר לשאר פסולין אליבא דר' יוחנן דאמר כולן תשלומין דראשון משא"כ אליבא דרבי אושעיא שפיר קס"ד לחלק ודוק.

אמנם איבא לאקשויי איך כתבו הפסקי תוס' דקטן צראשון ונתגדל בשני חייב הלא בפסחים דף ל"ג אמרי' גר שנתגייר בין צ' פסחים וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייב לעשות פ"ש דברי רבי ר' נתן אומר כל שזקוק לראשון זקוק לשני וכל שאינו זקוק לראשון אינו זקוק לשני ואמרי' צמאי קמפלגי רבי סבר שני רגל צפ"ע ור' נתן סבר שני תשלומין לראשון הוא הרי אי תשלומין גם קטן שנתגדל אינו תשלומין וצאמח הרא"ש בסוף מו"ק הביא מזה רא"י דיש חילוק בין היבא דצבא צר חיוצא ורק יומא קגריס לקטן דלאו צר חיוצא הוא עיי"ש וזה כהחילוק שכתבו התוס' בריש חגיגה בין חיגר להיבא דיומא קגריס וא"כ לכאורה נסתר דברינו שכתבנו דקטן לא דמי לחיגר אלא הוי כדיתוי מחמת דיומא קגריס ואם כי מכה סברת הרא"ש אין סחירה לדברינו מלמד מה שיש לומר דהרא"ש יחלוק עם הפסקי תוס' צבא ויסבור דקטן נמי פסולו בגופו משום דלכתי לאו איש הוא מלמד זה הלא הרא"ש לא כתב רק דקטן הוי צבא דלאו צר חיוצא ולפינן תשלומין צעיקן שיהי' חייב צעיקר בזמן אבל הפסקי תוס' יסברו דלא בחיוצא תלוי מילתא אלא שיהי' ראוי להיות צר חיוצא מלד עמא אף שדבר אחר גורם לו שלא נתחייב יש לו תשלומין אבל מהא דקיי"ל גבי פ"ש דלמ"ד תשלומין דראשון הוא קטן שנתגדל פטור זה לכאורה סחירה מפורשת למה שכתבו התוס' דקטן שנתגדל נמי יש לו תשלומין.

אכן י"ל צה צ' תירוץ חדא דמדברי הרא"ש עמא שם נראה דלא צפי להוכיח מהא דקטן שנתגדל דפטור מפ"ש לר"י דגם לענין אצילות אמרי' דקטן שנתגדל פטור מחשומין שהרי כתב הרא"ש שם כך שיש לחלק בין היבא דצבא צר חיוצא ויומא קגריס לקטן דצפ"ע שהי' לו להתאבל נפטור מחמת קטנו פקע מיני חיוצ אצילות לעולם ודמאי להא דאמר צפ"י מי שהי' עמא גר שנתגייר וכו' ור' נתן סבר שני תשלומין דראשון הוא וכן נמי הא דיושבין על שמועה קרובה ז' וי' אינה מזה צפ"ע אלא תשלום לאצילות שהי' לו לעשות מיד אחר הקצורה כשידע אבל לא ידע תיקנו שיש לו תשלומין כל י' יום ויבא דידע ולא נתחייב לא שייך צי תשלומין

(כז) והנה יש לעיין לר' זירא דאמר חיגר ונתפשט איבא ציניכו אמאי לא נקט טפי צגווי דאיידי צרישא דמתני' ולימא חרש ונתפקח או שטח ונשפח או קטן ונתגדל עומטוס שנקרע ועד שנתחרר ולמה נקט חיגר ונתפשט דוקא דאיידי צסופא דמתני', ומלאתי בפסקי תוס' סי' י"א שכתבו חלה ציום ראשון ונתרפא ציום שני או קטן והגדיל או עד ונשחרר חייב עכ"ל והמגי' בדפוס ווילנא הגיה במקום חייב פטור ולכאורה נראה כדבריו דמ"ש הני מחיגר שנתפשט ציום שני דאמר ר' זירא דפטור אמנם לפענ"ד לא יפה עשה המגי' דא"כ מאי קמ"ל התוס' צבא הא ממילא נדע דפטורי הני כמו חיגר וכי תימא דצפי לאשמעינן דינו דר' זירא לומר דקיי"ל כמ"ד כולן תשלומין דראשון אי"כ למה שינו מדברי ר' זירא והשמיטו חיגר שנתפשט וע"כ דהי' להתוס' איזה סברא לחלק בין הני לחיגר וא"כ מהיבא תיתי דהתוס' הכריעו דגם הני פטורי עד שנשלה יד להגיה בדבריהם וצאמח ממא דלא נקט ר' זירא חז מהני דקדמי צמתני' משמע דדוקא חיגר פטור כג"ל אלא שצריך להבין מ"ש יש לחלק צבא ועוד קשה בריש מילתין דפריך הכל חייבין צריאי' לאתווי מאי וקאמר לאתוי חיגר שנתפשט ופריך למ"ד תשלומין דראשון מאי איבא למימר אמאי לא קאמר דאתי לאתווי הני דכתבו פסקי תוס' הג"ל. שז' ראיתי צבור שמה הלכות פסח פ"ה ה"ז שהקשה על ר' זירא למה נקט חיגר שנתפשט בשני ולא נקט טפי קטן שנתגדל בשני ותיין דקטן כיון שנתחייב בחינן צראשון מסתמא הקריב צראשון והציא מכאן רא"י לשיטת הרמב"ם שם דקטן שעשה פסח צראשון פטור משני עיי"ש ולא העיר כלום מדברי הפסקי תוס' — וגם עיקר דבריו ל"ע לפי"מ דמצוה צתוס' רפ"ק דחגיגה דצאמח ציום ראשון אי אפשר לקטן להקריב צתורת חינוך משום דר"י אין קרצין ציו"ט אלא דמ"מ מקריב בשני משום דרק בזמן גורם עיי"ש וא"כ כשנתגדל בשני הוי לו להיות פטור לגמרי דמשום חינוך כבר ליבא דאחר שנתגדל אין על אצוי מנות חינוך ומשום חיוצ דאורייתא דידר נמי ליבא דהא צראשון לא הי' עליו חוצה מדאורייתא וא"כ לכתי קשה נוקמי נקטן שנתגדל בשני דצראשון לא הקריב משום שהי' יו"ט ובשני פטור משום דתשלומין דראשון הוא ודוחק מאוד לומר שיתחייב בשני אחר שנתגדל להציא צתורת נדבא וצ"ע.

אכן נראה דהאי פסקי תוס' אזלי אליבא דר' ירמיה דאמר דדף ט' דשאני עומאח מחיגר דיש לה תשלומין בפסח שני וכתבו התוס' שם דלפי"ד נעמא ציום ראשון ונטער בשני חייב ודוחק לומר דדוקא עומאח גזי"כ דיש לו תשלומין ולא שאר דיתוין אלא דאין ילפינן מעומאח דכל מי שהי' נדחה צראשון יש לו תשלומין בשני אבל חיגר לא ילפינן מעומאח דלא מניין למילף מעומאח אלא מי שאין פסולו בגופו רק דבר אחר גרם לו כגון חולה דגופו ראוי רק שמחמת חלוי חס רחמנא עלי' פטרתו התורה וכן קטן מה שנפטר צראשון הוא דלא הוי דעתו ראוי להתחייב אבל גופו ראוי הי' וכן עד כ' זמן שלא נשחרר לא חייבתו התורה דאינו ראוי להתחייב צמאור זו וכל הני דמי לעמא שלא הי' באותה שעה מחויב רק מחמת סיבה וכיון דאזלא הסיבה הדר החיוצ משא"כ חיגר שנפטר מחמת שלא הי' גופו ראוי לחול עליו המאור והוי באותה שעה כאילו לא הי' בעולם ונקטן שגולד דמי דצבא אין שום סברא לומר שאף שלא מחויב בשעת החיוצ שיצטרך להשלים מה שלא נתחייב צה דאין צה משום דיתוי צלצד אלא משום שאין תשלומין אלא למי שהי' שייך צהחיוצ וכעין חילוק זה כתבו התוס' בריש חגיגה לחלק בין חיגר דצבא לא חזי להיבא רק דהיום גורם עיי"ש ובמדקדק בדבר יראה דכל הני דלעיל דמי לדתוי מחמת זמן ועולים בקנה אחד עם הטעם שכתבנו דל"כ אינו מוצן מה טעם יש לחלק בין תלוי בזמן לחיגר סוף סוף לא חזי וצאמח העו"א פליג על התוס' וס"ל דגם צתלוי בזמן נפטור בשני אבל לפי"ד יוצן שפיר דכל פטור שהוא מחמת זמן חל החיוצ אלא שהזמן מעכב כשעצר הזמן שגורם הפטור חוזר החיוצ משא"כ חיגר פטור בעמס הוא בשעת החיוצ דצבא לא חזי וכיון דלא הוי צבא חזי לחול עליו החיוצ בשעה שראוי לחול שז' אינו חל אלא שהתוס' רצו לחלק את

גר וקטן שנחגלגל בין צ' פסחים היו בראשון כנדה צעודו חולין וליה דיהוי משא"כ בחיגר וטמא שייך דיהוי וחילוק כזה מנינו גם כ"מ פ"ז מזכורים ה' ח' ט' על מ"ש הרמב"ם ד' ישראלים שעשו עיסה כשיעור ע"מ לחלק וחלקוהו ואחר שחלקוהו חזר כל אחד והוסיף על חלקו עד שהשלימו לשיעור ה"ז פטורה שכבר הייתה לה שעה חובה וכן היו פטורין בלילה שעה מפני ששאוהו לחלק עכ"ל והוא מן הירושלמי והקשה עליו הראב"ד מה בין זה לעושה עיסתו קצין והשיבן או לרפן כסל שכן חייבין ואע"פ שראש בן בירושלמי אין השכל נותן עליו וכו' עכ"ל הראב"ד ובי הכ"מ ח"ל וי"ל דשאי הכס דעדיין לא היה לה שעה חובה מעולם הלכך כל שהגיע לה שעה חובה חייבת אבל הכא שכבר היה לה שעה חובה שכרי הייתה כשיעור ופטורה מפני ששאוהו לחלק שוב חובה חוזרת להחייב דהוי לה כאילו הורמה חלחה בלילה שעה וה"ז דומה ללילה ששנינו פ"ג דחלה הקדישה עיסתה עד שלא גלגלה וגלגלה בגזר ואח"כ פדחתה פטורה שבשעת חובתה הייתה פטורה וכו' עכ"ל הכ"מ — וכיוצא בזה בשבות יעקב ח"א סי' י"ז הבאתי קצת דבריו לעיל דבשי לברוכה דמי שגולד לו בן בכור אחר כנסת ליל י"ד פטור האב מלהתענות והביא ראיה מגלגול עיסה ושוב דחה ח"ל אכן אפשר לחלק ולומר דדוקא הכס לענין חלה ומעשר שבשעת חובתה הייתה פטורה כיון שהייתה של הקדש חו לא מחייבין לה משא"כ כאן לא היה פטור חלה לפי שעדיין לא נולד ולא היה צעולם ולא נקרא עליו שם פטור עכשיו שגולד נולד הוא וחובתו עמו עכ"ל, מכ"ז מבואר דיש לחלק וא"כ י"ל דאף לרבי דס"ל פ"ש רגל צפ"ע הוא מ"מ בחיגר שנחפשת לדעת הכוס' פסחים דף ג' ע"ב דחיגר פטור מפסח כמו מראי"י ס"ל דהוי דיהוי ואינו עושה פ"ש רק עומא שאני דהתורה נחנה לו תשלומין וא"כ שפיר קאמר ר' ירמיה דאף בראי"י אע"ג דס"ל לר' יוחנן דחיגר שנחפשת אין לו תשלומין מ"מ שאני עומאה הוהיל ויש לו תשלומין בפסח שני ה"ז יש לו תשלומין בראי"י ולא קשה אתקפתא דר"פ הא שאני פ"ש דלרבי רגל צפ"ע הוא ד"ל דר' יוחנן ס"ל גם בראי"י דכל יום חובה צפ"ע הוא חלה דמ"מ לא הוי רק תשלומין כמו פסח שני לרבי ממילא אמרי' כיון דנדה בראשון נדה בשני ואין ג"מ בין רבי לר' נתן חלה דר' נתן ס"ל כל הזקוק לראשון זקוק לשני וכל שאינו זקוק לראשון אינו זקוק לשני ורבי ס"ל דאף שאינו זקוק לראשון זקוק לשני רק כל הנדה מראשון נדה משני חוץ מעמא ושה' בדרך רחוקה דאף שנדה מראשון לא נדה משני אך י"ל דר"פ דפריך חזיל לשיטתיה דאין דיהוי חלה מלות כלל כמבואר בסוכה דף ל"ג א' ר' ירמיה לשיטתיה בסוכה שם דשייך ענין דיהוי במלות דמיעביא להי הכס והיינו כמו שביארנו לעיל בסימן כ"ה דס"ל דאף אם תמלא לומר דאין דיהוי חלה מלות מ"מ היכא דנדה מכל זמן חובו ולא נראה רק בעת תשלומין שפיר הוי דיהוי עיי"ש לדידי' שפיר אמרי' דגם ר' יוחנן כרבי ס"ל צפ"ש דרגל צפ"ע וגם בראי"י וחגיגה ס"ל דכל יום חובה צפ"ע הוא רק לענין זה הוי תשלומין דמי שנדה מראשון נדה משני ולכן חיגר ונחפשת בשני פטור ועומאה שאני דגזוה"כ הוא דלא דנין ב' דין דיהוי כ"ל, ועפ"י א"ש ק' החוס' בפסחים דף ל"ג ע"א ד"ה חלה ולא נאמר לומר דר' יהודה כ' נתן ס"ל דשני תשלומין לראשון כמו שכתבו החוס' שם חלה אף הוא כרבי ס"ל רק דס"ל כ' ירמיה כאן ושפיר אלעריך עמא ודרך רחוקה שלא יהי' נדה גם מפסח שני בתורת דיהוי ודו"ק.

ממילא אחי נמי שפיר דברי הפסקי חוס' דקטן שנחגלגל בתוך ימי החג חייב בראי"י והיינו משום דחז"ל חליצא דר' ירמיה כ"ל ולדידי' אמרי' דהא דאמר ר' יוחנן כולן תשלומין דראשון הוא רק לענין שאם נדה מראשון נדה משני אבל מי שרק לא היה זקוק לראשון שפיר זקוק לשני דכמו דס"ל לרבי גבי פ"ש דקטן שנחגלגל בין צ' פסחים חייב משום דרגל צפ"ע הוא ה"ז ס"ל דכל יום חובה צפ"ע הוא רק דמ"מ הוא תשלומין למי שלא חג בראשון.

מידי דהוי אחיגר ציוס ראשון ונחפשת ציוס שני חלה שייך צ' תשלומין למ"ד כולם תשלומין דראשון נינהו כיון דלא הוי צ' חובות ציוס ראשון עכ"ל הרי דפתח בזה דקטן שנחגלגל בין צ' פסחים ולבסוף הולך להביא ראיה מחיגר שנחפשת ציוס שני ולבאורה המורה כיון שכבר הביא ראיה מפורשה דקטן שנחגלגל חייב בתשלומין למ"ל אח"כ למילף מכלל דחיגר שנחפשת אח"כ לא סגי מהא דר' נתן גבי פ"ש, חלה ע"כ דדעת הרא"ש דמהא דר"י אין ראיה לשאר מלות שיש להם תשלומין דיש לחלק בדבר יהי' מאיזה טעם שיהי' ולפענ"ד נראה דהחילוק הוא דלא דמי פ"ש שזמן תשלומין שלו מופסק מזמן עיקר החיוב ובין י"ד אייר ל"ד ניסן זמן פטור לגמרי הוא לכך מי שלא נחייב צ"ד ניסן פקע מיני' חיובו לעולם משא"כ תשלומין דאבילות בתוך ל' יום כל יום ויום ראוי לתשלומין והוי כל ל' יום כיומא אריכתא כדאמר' בסוכה דף מ"ה ע"ב לולא דמפסקי לילות מימים כל יומא מזה באפי נפשי' הוא סוכה דלא מפסקי לילות מימים כולו ז' כחד יומא אריכתא דמו ולכן אף שפירק המלוא ציוס ראשון מ"מ כל זמן שעדיין יש לו תשלומין לא נפקע עיקר החיוב לגמרי וכדומה לי שבעין חילוק זה כתב גם הטור' בחגיגה דף ט' דאפי' לרבי דס"ל דפסח שני רגל צפ"ע הוא מ"מ צ' ימי החג מודה דלא רגל צפ"ע חלה תשלומין דראשון עיי"ש ואינו תח"י כעת ולכן שפיר הולך הרא"ש ללמוד קטן באבילות מחיגר שנחפשת לענין ראיה ד' ימי החג נמי לא מפסקי מהדדי ודמי ל' דאבילות ולא הביא הרא"ש מהא דפסח שני חלה לדמות החילוק שכתב לחלק בין היכא דגברא צ' חובות ויומא קגרים לקטן שנחפשת מחמת קטנו שהרי גם צפ"ש מחלק ר' נתן בין קטן שנחגלגל לבין גברא דצ' חובות חלה שמונים או עומאה קגרים דלא הקריב פסח ראשון אבל עיקר הדבר דקטן נדה מאבילות לגמרי לא למד חלה ממידו דהוי בחגר שנחפשת — וא"כ שפיר יתכן שיטת הפסקי חוס' כפי מה שביארנו דלא ס"ל דקטן דמי לחיגר וממילא אף דפסח שני ס"ל לר' נתן דקטן שנחגלגל פטור מ"מ בראי"י חייב.

ועוד נלענ"ד לתרץ דהכי חלה דאמר ר' ירמיה בחגיגה שאני עומאה דיש לה תשלומין בפסח שני מהקיף לה ר"פ הא חינה למ"ד פסח שני תשלומין דראשון חלה למ"ד רגל צפ"ע עמא הוא מאי איכ"ל, וכתבו החוס' דפריך משום דקיי"ל הלכה כרבי מחזירו דאמר רגל צפ"ע הוא ולבאורה קשה הלא גם לרבי אין מחייב צפ"ש חלה מי שלא עשה בראשון וא"כ ע"כ גם לדידי' תשלומין הוא לראשון חלה דבהא פליג על ר' נתן דר"י ס"ל דאין בשני תשלומין רק למי שהי' חייב בראשון ולא עשה ורבי ס"ל דהשני תשלומין לכל מי שלא עשה בראשון בין שהי' חייב בין שלא היה חייב וא"כ י"ל דע"כ לא ס"ל לרבי דגם מי שלא היה חייב בראשון עושה פ"ש רק היכא דנעלם ראוי הוא להחייב כגון גר שנחגייר וקטן שנחגלגל דמה שלא נחייבו הוה משום שעדיין לא נעשו בשום מזה והוי חלה כאלו עכשיו נתנה להם התורה ונחייבו במלות הפסח בשני משא"כ חיגר ועמא חלה הם נחייבו בהמלוא כבר חלה שנדחו בראשון הוי להי דיהוי ואינו חוזר ונראה ועיין ברש"י סוכה דף ל"ג ע"ב ד"ה תפשוט מיני' שבי דודאי דיהוי מעיקרא עדיף מנראה ונדה דמה שלא נראה למזהר מעולם עד עכשיו השתא הוא דמתחזי והוי כקרבן שהוקדש עכשיו ומתחילתו מחוסר זמן ה' חלה נראה למזהר ונדה ממנה הו"ל דיהוי עכ"ל וא"כ ה"ז י"ל דגר וקטן שנחגלגל לא הוי רק כדיהוי מעיקרא ועדיף מיני' דחילו בדיחוי מעיקרא עכ"פ בשעה שנדה אי לאו הדיהוי כבר היה הקרבן קדוש שהקדישו חלה שלא היה ראוי להקריבו ולכן כתב רש"י דהוי רק כקרבן שהוקדש עכשיו כ"כ דמיון משא"כ היכא דהי' דיהוי קודם שהקדיש צעודו חולין לכוי' לא הוי דיהוי כגון אם נחערב בהמה עריפה חולין ברוב בהמות חולין אע"פ דאסור למשוך חד מיניהו ולהקדישו לקרבן משום דכל קצוב כמתנה על מחנה מ"מ אי פריש חד מיניהו שפיר כשר לקרבן ולי"ה דיהוי לכוי' אע"ג דבבהמות קדשים כה"ג הוי דיהוי כמבואר בזבחים ע"ג ע"ב ברש"י ד"ה אי מקריב וכו"ג האי

מה פליגין בשאר הימים חזקי אמר יראה יראה — עי פנימ ולפנימ יל כמו דחניא צצלי יוחנן בן דבצאי אומר משום ר' יוחנן יראה יראה בדרך שצא לראות כך צא ליראות מהא דרשינן דחיוצ הראי של אדם אינו נחלק לימים שנאמר היום הוא בחיוצ ולמחר בתשלומין או שנאמר דכל יום חוצה צפיט הוא ותשלומין זה לזה אלא כל שצעה לראי אחת ניתנה כמו שראיית המקום כצרכו לא שייך צו חילוק זמנים אלא כל שצעה מוכן להראות וכעין מה שאמרו סוכה ראוי לשצעה צעינן כך ראייית האדם ראוי לשצעה צעינן דוגמת ראייית המקום והבן.

את שכוה חייב צא חייב צעני את שאינו חייב צראשון אינו חייב צעני — והיינו דחזקי צהא אזיל כשיעתי צצלי גבי חור שנעמא צליה דאף דפסח שני עמא יש לו תשלומין לא יליף מפ"ש משום דס"ל דפ"ש רגל צפיט הוא אצל כאן גלי קרא דלאו רגל צפיט אלא כולכו ז' לחד ראי וחגיגה ניתנו כנ"ל ודמי מלות ראי לחזקי כדס"ל לר' נתן גבי פסח שני דכל שזקוק לראשון זקוק לשני ושאינו זקוק לראשון אינו זקוק לשני וממילא עומטוס כיון שלא הי זקוק לראשון לא נזקק לשני דכל ז' תלויין צ"ל לעיקר החיוצ ואינס תשלומין.

א"ר יוחנן כל ז' תשלומין לראשון — כלומר א"ל לקרא דמייתי חזקי לחייב עומטוס שנקרע משום שאינו זקוק לראשון אלא אפי' אם נאמר דכל שאינו זקוק לראשון נמי זקוק לשני אפי' עומטוס שנקרע פטור משום דכל ז' תשלומין דראשון וכיון שנדחה מעיקר החיוצ אינו חוזר ונראה לתשלומין דהתשלומין תלוי לענין זה בזמן החיוצ.

א"ר חילא מפסח שני למד ר' יוחנן כמה דר"י אמר חנן פ"ש תשלומין לראשון בן הוא אמר הכא כל ז' תשלומין לראשון — כלומר הא דמהלך ר' יוחנן בן הכא דרק אינו זקוק לראשון להיכא דנדחה מראשון דמכ"ע פליג דחזקי כנ"ל הוא משום דיליף מפ"ש דכמו הכס אפי' שאינו זקוק לראשון בגון עמא זקוק לשני הכ"כ כאן אף מי שאינו זקוק לראשון זקוק לשני אלא כיון דמפ"ש ילפינן מהכס נמי ילפינן דשני תשלומין לראשון הוא וממילא אמרי' דעד כאן לא אמרנו חורב צפיט דאף מי שאינו זקוק לראשון יש לו תשלומין צפיט רק דומיא דעמא דגופו ראוי להתחייב אלא שדבר אחר גורם לו מלפניו ודמי לאונס ושוגג שנמי יש להו תשלומין משא"כ עומטוס שנקרע שפסולו בגופו [לא מיעביט אף אמרי' דעומטוס מקרא דזכור קמפקין דבדאי דמי לחיגר שנחפשת שפסולו בגופו אלא אפי' אי משום ספק אשה נפטר מ"מ כל זמן שלא נקרע בוי כמו אשה מספק וגמי פסולו בגופו] ליכא למילף מעמא ואמרי' כיון שנדחה מעיקר המזבח אינו חוזר ונראה לתשלומין.

רבי הושעיה אמר כל ז' חוצה — והיינו כמו שאמרו צצלי כולן תשלומין צ"ל ופירש"י אין לך יום שאין חוצהו תלוי צו בעמא למי שלא נראה צימים שלפניו ופליג צהא בין דחזקי דאמר דכל ז' ימי החג החוצה תלוי בכל הימים ביחד ולא בעמא בלבד ופליג נמי אדרבי יוחנן דאמר שאין עיקר החוצה רק ציום ראשון בלבד אלא ס"ל לר"י דבכל יום עיקר החוצה רק כל יום צפיט עומד ואינו תלוי צ"ל וממילא לא לבד שאין לו מר דמי שלא נתחייב צראשון לא נתחייב צעני אלא אף זה שאמר ר' יוחנן דמי שנדחה מראשון נדחה משני נמי לא שייך כיון שאין חוצה יום שני תלוי צראשון כרי הוא עכשיו חיוצ חדש ולא איכפת לן צמה שנדחה התחול וממילא עומטוס שנקרע צעני חייב.

מה נפיק מן ציניהן — כלומר עד כאן נתבאר צירושלמי מה איכא בין דחזקי ור"י לבין דר' הושעיה דהיינו עומטוס אצל חכתי אינו מצוה מאי איכא בין דחזקי בין דר' יוחנן דכיון דנזכר כאן פלוגתא בין חזקי ור"י צעינן טעם הפטור דעומטוס צריך לבאר מה יש נ"מ לדינא בין טעמו של חזקי לטעמו של ר' יוחנן ומבאר צירושלמי מאי נ"מ לדינא בין חזקי לר' יוחנן וקאמר הכי"מ.

גר שנחגייר בשאר הימים על דעתו דחזקי פטור על דעתו דר' יוחנן ור"י חייב — והיינו כמו שנבאר לעיל מדברי הפסוקי

(כח) קיצור הדברים דלר' ירמיה דחגיגה דף ט' דוקא חיגר שנחפשת צעני ס"ל לר' יוחנן דפטור מתשלומין אצל עמא שנעבר צעני חייב כדאמר בגמי דיליף מפ"ש וכן גר שנחגייר וקטן שנחגל צעני ס"ל לר' ירמיה אליבא דר' יוחנן שכוה חייב צעני כמ"ש הפסוקי תוס' וכוה מעטם צירושלמי או דס"ל דאף לר' נתן דאמר צפיט דכל שאינו זקוק לראשון אינו זקוק לשני מודה צראי דכיומא אריכתא דמיה דאף מי שאינו זקוק צראשון זקוק צעני משום דגר וקטן דמי לעמא ולא דמי לחיגר דפסולו בגופו או משום דס"ל לר' ירמיה אליבא דר' יוחנן דסוכר כרבי גבי פ"ש דאף מי שאינו זקוק לראשון זקוק לשני וה"כ צראי אף מי שאינו זקוק לראשון זקוק לשני רק בחיגר גם לר' אינו זקוק לשני משום דכוי דחיו וכל שנדחה צראשון אינו חוזר ונראה צעני משום דעכ"פ ראשון ושני תלויים זה בזה.

אבל לר' הושעיה גם חיגר שנחפשת צעני חייב דלא שייך דחיו כיון דס"ל דכולן תשלומין צ"ל ור' י' תלויין צ"ל לא איכפת לן צמה שנדחה מראשון מ"מ צעני חיוצ חדש הוא לגמרי.

אמנם לחזקי דס"ל גבי חור שנעמא צליה דאין לו תשלומין כלל ע"כ ס"ל דגם עמא שנעבר צעני אין לו תשלומין דלא יליף מפסח שני דלא בוי דחיו ופ"ש משום דס"ל דשאני פסח שני דרגל צפיט הוא ומי שאינו זקוק לראשון נמי זקוק לשני ואינו תלוי כלל צ"ל משא"כ צמיר חיוצא דשני תלוי צראשון וכן ס"ל כאן גבי ראיי' דשני תלוי חיוצו צראשון וכדמפורש צירושלמי דחזקי ס"ל דגבי ראיי' גלי קרא יראה יראה דמי שזקוק לראשון זקוק לשני וממילא כמו דס"ל לר' נתן גבי פסח שני דגר שנחגייר בין צ' פסחים וקטן שנחגל בין צ' פסחים פטור משום דאינו זקוק לראשון אינו זקוק לשני ה"כ לחזקי אפי' דגבי פסח אית ל' כרבי מ"מ גבי ראיי' ס"ל דגם רבי מודה דכל שזקוק לראשון זקוק לשני דגלי קרא וממילא לדידי' אין חילוק בין חיגר בין גר וקטן בין עמא כולן פטורין מתשלומין הואיל ואינו זקוק לראשון יכ"י מאיזה טעם שיהי.

מעשה הא שמע פירוש דברי צירושלמי בחגיגה צלי שום גמגום צע"כ:

הכל מודים בעומטוס שנקרע וגמגא זכר צו"ע ראשון שכוה חייב — כלומר צה ליכא מאן דאמר שאם נדחה צענה ראשונה שלא יכ"י חוזר ונראה צענה שני דאפי' לר' ירמיה וצירושלמי לקמן היה דעת ר' חילא דס"ל דילפינן מפסח שני דיש חילוק בין עמא לשאר דחיו ומשמע דאית ל' דחיו אצל מלות מ"מ זה דוקא אם הי דחיו כל זמן חיוצו ולא נראה אלא צענה תשלומין אצל אם חוזר ונראה בעוד זמן עקר חיוצו ליכא למאן דאמר דכוי דחיו אצל מלות ועיי' מה שכתבנו צה לעיל צס"י כ"ה דר' ירמיה צסוכה מיעביט ל' הא אי דוקא צמקוס תשלומין בוי דחיו או אפי' צתוך זמן המזבח והצירושלמי הכא ס"ל כהא דפסעינן הכס מהא דכסהו הרוח דצכ"ג לכ"ע לא בוי דחיו וצפרע צדיחיו מעיקרא עיי"ש ודבר זה שיש חילוק צדיחיו בין תוך זמנו לאחר זמנו כשאין רק תשלומין מצוה מדברי הרא"ש צמ"ק כמו שכתבנו לעיל וצ"ה א"ש מה שקשה לכאורה מדברי צירושלמי כאן על מה שכתבו תוס' צריש חגיגה דליכא למימר דהכל לאחיו חיגר צענה ראשונה ונחפשת צענה שני משום דזה פשיטא וקשה א"כ אי פשיטא היה למה הוצרך צירושלמי כאן לנחפשתין הכל מודים בעומטוס שנקרע וכו' ולפי הנ"ל א"ש דהך סוגיא דריש חגיגה אלא אליבא דר"פ דפליג אר' ירמיה צדף ט' כמו שכתבו תוס' שם צד"ה שאני עומא עיי"ש ולדידי' ליכא שום דחיו אצל מלות ואף צמקוס תשלומין לאו משום דחיו פטור חיגר אלא משום דלא נתחייב צראשון וממילא פשיטא דחיגר צענה ראשונה חייב צענה שני אצל צירושלמי שהצ"ה צסמך מ"ד דמתשלומין נדחה משום דחיו ולא משום שלא נתחייב כמו שיצוהר לפנינו שפיר אצריך לנחפשתין דמשעה ראשונה לשני לכ"ע לא דחיו.

בירושלמי חגיגה מוכח דגר שנתגייר לא הוי דיחוי — אכן כעת התבוננתי דלפי דרכנו בפירוש דברי ר' יוסה בירושלמי דחגיגה משמע דר' יוסה לאו דוקא בטמא קאמר דפטור לר' יוחנן אלא גם גר שנתגייר יהי פטור לדירי משום שלא נתחייב בראשון אף דלא הוי דיחוי וא"כ י"ל דר' יוסה בירושלמי דמגילה נמי הכי ס"ל דמי שלא נתחייב כשהאיר המזרח במגילה גם אח"כ פטור אך זה דחוק דמגיל לר' יוסה הא בשלמא בראי גלי קרא יראה דמי שלא נתחייב בראי לא נתחייב אבל הכא במגילה מגיל ותו דהרי גם חזקי דסבר הכי בראי קאמר בירושלמי דמודה בטומעוס שנקרע צו"ט אי שחייב הרי דכל באתו היום עלמו לא אמרי מי שלא נתחייב בתחילת היום לא נתחייב בסופו וכ"ש כאן.

ועל כן נלענ"ד עיקר כמו שכתבנו אנהו לנפשינו לעיל בס"כ כ"ב דהא בירושלמי לא משום פטור וחייב קאחין עלה אלא משום דלא נעשה הגר לא פרו ולא מוקף כשהאיר המזרח לכן נפטר מכל וכל מקריאת מגילה עיי"ש.

אך אח"ל דאין כוונת בירושלמי משום זה רק משום שנפטר כשהאיר המזרח נפטר מכל היום נלענ"ד להסביר הדבר קצת באופן זה והיינו אף כי ביארנו דכל מצוה שזמן עשייתה כשירה כל היום אף אם נדחת מתחילת היום עדיין כשירה עשייתה בסוף היום היינו דוקא במצוה שאינה נמשכת כל היום רק שצורך כל היום יש לו זמן לקיימה אבל מצוה נמשכת ממש כל היום דהיינו שמתחלת מתחילת היום ומסתיימת בסוף היום כגון מצוה שמחת פורים דכתיב ועשה אותו יום משחה ושמחה על כן הכוונת הפורים עושים את יום ארבעה עשר שמחה וגוי ולא כתיב ציוס י"ד אלא את יום דמשמע שכל היום מן הבוקר עד ערב לר"ד להיות בשמחה ומשחה וצו"ט וא"כ מסתבר דמי שחי פטור בתחילת היום גם אח"כ לא מתחייב דכל היום אמרו ולא מקאת היום ואש"ג שאם לא קיים מצוה השמחה ומשחה כל היום רק מקאתו נמי יאל היינו משום דכל הראוי לזילה אין צילה מעכבת זו — וזכר י"ל הא דאמר חזקי בירושלמי דחגיגה הגיל יראה את שחייב בראשון חייב בשני וכו' והיינו דמקום ראיתו לראיית המקום מה ראית המקום ראוי כל שצבע אף ראיתו צעוקן שיהי ראוי כל שצבע ומזה יליף דמה שנאמר ותגותם אותו חג לר' שבעת ימים אין הפירוש פ"א בנחך כ"ז ימים אלא שכל שבעת הימים יהי חג אלא כיון דכתיב אותו ממעטין דסגי ציוס אחד אבל עכ"פ צעוקן ראוי לשבעה כראיית המקום ודו"ק.

מצתה כיון דאמרי דאין שמחת פורים חוצה אלא למי שחי מחויב כל היום משא"כ מי שנעשה פרו אחר שהאיר המזרח או גר שנתגייר לאחר שהאיר המזרח שכבר נפטר משמחת פורים שוב ממילא כב"ש גם במצות קריאת מגילה שנוכחת באתו היום פטור דכתיב והימים האלה זכרים ונעשים ואמרי בגמי דאתקש זכירה לעשיי שאין מצוה קריאת מגילה אלא בזמן שמחויב במשחה ושמחה ולכן שפיר אמרי בירושלמי דמי שפטור בשעה שהאיר המזרח ממקרא מגילה כבר נפטר ועומד הוא וגר שנתגייר אחר שהאיר המזרח נמי כבר נפטר כנלענ"ד בעצה"י.

ועפ"ז י"ל קו העו"א צדק כי ע"צ אהא דתמן כל היום כשר לקריאת מגילה פריך בגמי מנלן ומשני דאמר קרא והימים האלה זכרים ונעשים והקשה העו"א הלא לעיל בע"א אמרנו אין קורין את המגילה עד שתקן החמה כבר פריך בגמי מנלן ומשני דאמר קרא והימים האלה וגוי וא"כ הו למיל הכא וע"כ י"ל דלעיל לא קאמר רק מנלן דאין מצוה רק ציוס והכא קצטי מנלן שכשירה כל היום וא"כ מאי מוכח הא קרא דכשירה כל היום ולהכיל א"ש דמכח היקשה דזכירה לעשיי קיליף דכשירה כל היום כיון דמצוה שמחה ודאי נוכחת כל היום מן הבוקר עד ערב כגיל כך מצוה זכירה — ועד"ז א"ש כל בני דמייחתי התם מקראי דכשרין כל היום דלכאורה לא מוכח מייחיהו רק שמצותן ציוס כגון זה היום עשה כי אבל לפי הכיל דאת היום משמע שכל היום בשמחה ה"ג זה היום וכן יום תרועה משמע שכל היום ניתן לתרועה

תוס' דלר' יוחנן קטן שנתגדל בשני חייב בראי כיון דיליף מפסח שני והתם קאמר ר' דגר שנתגייר צין צי פסחים וכן קטן וכו' חייב בפ"ש ואף לר"י דס"ל דפטור היינו משום דס"ל התם דכל שזקוק לראשון זקוק לשני אבל כאן לפי המהפך דר' יוחנן פליג בזה אחזקי ולא ס"ל דכל שלא נתחייב בראשון אינו חייב בשני רק כל שנדחה וכו' לכן שפיר קטן שנתגדל וכן גר שנתגייר בשני חייב בראי לר' יוחנן וכן לרבי הושיעיה אבל לחזקי דאמר כל שנתחייב וכו' גם קטן וגר פטורין משני ונקט בירושלמי גר לצד וכו"ה קטן וכל בני דמייחתי פסקי התוס' שם ואף שיש לומר דדוקא גר לא שייך בו דיחוי משום דמטולס לא ה"י בו שום חייב אבל קטן שפיר הוי צר חייבא אלא שאין בו דעת לפיכך נדחה כדאמר ר' לעזר בירושלמי דשומע פטור מן בראי משום שנאמר אתה הראת לדעת ושוב דמי קטן לחיגר לכן נקט בירושלמי גר אבל אין צורך לכן דבלא"ה א"ש דאטו כי רובלא לחשוב ולחל ונקט גר שנשנה ראשון בצרייתא גבי פ"ש וכו"ה לקטן וכל בני דמייחתי פסקי התוס' דדמי לר' דמחד טעמא כולבו מתחייבי משום דלא שייך בכו ענין דיחוי מאחר שלא באו לכלל חייב עדיין והדר פריך.

אף בטמא כן נעמא בשאר הימים על דעתה דחזקי פטור על דעתה דר' יוחנן ורבי הושיעיה חייב — כלומר אף לענין טמא יש ג"מ צין חזקי לר' יוחנן דמאחר דר' יוחנן יליף מפ"ש שוב ילפינן דאף טמא אש"ג דמסבירא הו"א דכזה שייך דיחוי כמו בטומעוס מ"מ כיון דמצינו בפסח שני שיש לו תשלומין אף כאן יש לו תשלומין לר' יוחנן וכמו שכתבו התוס' בחגיגה דף ט' ד"ה שאני טומאה אליבא דר' ירמיה עיי"ש וכ"ש לרבי הושיעיה משא"כ לחזקי דלא מפסח שני קיליף אלא מקרא דיראה יראה א"כ ה"ה טמא שנעמא בראשון בשאר הימים על דעתה פטור וכדס"ל לחזקי גבי נזיר טמא שאם נטמא צלילה אינו מציא וא"כ למח אתה אומר שאין ג"מ ציניבן רק גר שנתגייר וכיוצ"ב.

אמר ר' יוסה תמן ראוי הוא קריעה היא שגרמה צרם הכא הטמא עלמו אינו ראוי — כלומר מהא דפליג ר' יוחנן גבי טומעוס שנקרע על חזקי וס"ל דלא משום דלא נתחייב בראשון פטור בשני אלא משום דשני תשלומין בראשון וכיון דטומעוס נדחה מראשון אין לו תשלומין אין למילף דטמא דלא שייך בו דיחוי חייב די"ל דדוקא בקריעה הולך ר' יוחנן טעם אחר ולא כגוי לר' דחזקי משום דטומעוס שנקרע ונמלא זכר אגלאי מילתא דהי חייב בראשון לפיכך לר"ד ר' יוחנן הטעם לפטור משני דנכי נמי דאגלאי דהי חייב בראשון מ"מ סוף סוף הרי נדחה בראשון [ואף לשענת ר"ת בזה] וצחים דף י"ב דדיחוי צעוקת ל"ה דיחוי מ"מ נדחה מחמת ספק ל"ה טעות ועיין בטו"א שהעלה ג"כ דטומעוס שנקרע ונמלא זכר פטור אף שלא נדחה רק מספק ופלא שלא הזכיר מהבירושלמי כאן כלום וכ"ש אם נאמר דמזכורך אמשיט טומעוס פשיטא דאפי נקרע הוי דיחוי] אבל בטמא שפיר י"ל דמודה ר' יוחנן לחזקי דכיון שלא נתחייב בראשון פטור בשני דאף דילפינן מפ"ש דטמא נמי יש לו תשלומין ולא הוי דיחוי מהתשלומין מ"מ כאן בראי דגלי קרא דיראה יראה דאף היכא דלא שייך דיחוי אפ"ה נפטר משום שלא נתחייב בראשון וממילא גם טמא פטור מהתשלומין דאף שלא נדחה מ"מ לא נתחייב וא"כ ר' יוחנן לא פליג אחזקי אלא בסבירא אי היכא דאגלאי למפרע דהי חייב בראשון אי נתחייב בשני וא"ש דר' יוחנן לשענתו ציבמות דף ל"ה ע"כ דאמרי אגלאי מילתא למפרע וחזקי יסבור כר"ל שם אף לפי"מ שכי התוס' שם דהיכא דראוי להתבאר עכשיו גם ר"ל מודה ל"ל דחזקי יסבור דטומעוס לא מספיקא מפטר אלא מקרא דזכורך והכל על מקומו יבא בשלי בעצה"י.

(כט) מצתה כיון שביארנו מהבירושלמי דחגיגה דגר שנתגייר בשני חייב בראי וכמו שכתבו גם פסקי התוס' הג"ל בקטן שנתגדל בשני דחייב וא"כ מוכח דגר לא הוי דיחוי שוב גסבר כל מה שרצינו לקיים דברי ר' יוחנן בירושלמי דמגילה דגר שנתגייר לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר משום דיחוי הלא

אך הא דיליף לנצ מולקחתם לכס זיוס הראשון לריך לומר דיליף מולקחתם לכהב ולקחתם לכס בראשון זיוס דלז הוא משמע שלא בא רק לריך ליקח זיוס ולא לנלה ומדכתיב זיוס בראשון כל יום בראשון בכלל וכן איך ודו"ק.

אלא דמי"מ עדיין לריכין אנו למודעי למה בן כרך שצא לעיר והאיר עליו המזרח זי"ד נעשה פרוז להחזיב זי"ד שלא כחוצת מקומו וגם מני"ל לרנצ"י ללמוד מהא דאמר ר' יוסה שכשיאלא לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר דה"ה גר שנתגייר נפטר הלא ר' יוסה לא קאמר אלא כיון שהאיר המזרח זי"ד ונתחייב דין פרוז כבר נפטר גם מתורת מוקף משא"כ גר דלא שייך הא טעמא מנלן.

ועוד קשה לפי שיטת רש"י בחטניות דף י"ח ע"ב ד"ה בני חמיוס דפרוז בן יומו מותר בהספד וחטניות חי לאו מגילת חטניות רק בקריאה חייב וא"כ כ"ש דפטור ממשה ושמה ושז נסתר דברינו — ובאמת קשה לשיטת רש"י הנ"ל אי פטור ממשה ושמה אמאי חייב בקריאה הא אחקש זכירה לעשי' ותו הא עיקר דין פרוז בן יומו דלקרי פרוז מקרא דעל כן היכודים הפרוזים וגו' והתם עשיית שמה שמה וי"ט כתיב ולא זכירה אלא מהקישא אחי נמי זכירה וכמזמרה שבע"ה השיג על דברי רש"י אלו ואינו זוכר כעת אם הקשה קר' זו אך עכ"פ לשיטת רש"י לא יתכן דברינו הנ"ל בדברי הירושלמי אלא מחזורתא כדשינן מעיקרא בסי' כ"ב דרנצ"י אזיל לשיטתא בירושלמי פירושין פ"ד ה"ה עיי"ש ותו לא מיד.

(ל) באות ח' הקשיתי על דברי הרמב"ן במלחמות דפרוז בן יומו היינו כשנחטב צעיר לדעת אבל כשנחטב צעיר שלא לדעת אין זה נקרא פרוז וכתב שם וכן מנינו בכל מקום שאין נותנין עליו חומרי מקום שהוא שם אלא כשאין בדעתו לחזור ואפילו עמד שם כמה שלא לדעת לא עלה לו עכ"ל משמע דדין פרוז בן יומו בא מדין הבולך ממקום למקום ואין דעתו לחזור לנותנין עליו חומרי המקום שהלך לשם וקשה איך בדעתו לחזור לאחר זמן הו"ל למימר שיקרא במקום שיאלא משם דהיינו בטי"ז דדין הבולך ממקום למקום ודעתו לחזור נותנין עליו חומרי המקום שיאלא משם עיי"ש שהארכתי בזה וכתבתי שם שיש לי להאריך אם שייך בכלל צענין זה משום נותנין עליו חומרי המקום שיאלא משם וכעת אשלים דבריו עפ"י מש"כ בחשבות חכם לבי סי' קס"ז נענין בני חו"ל העולים לא"י וצדעתם לחזור א"ל לנהוג יו"ט שני וטעמו דעד כאן לא אמרו דלזלינן בחר מקום שיאלא משם אלא בחומרא שרשאי בני המקום שיאלא משם לנהוג חומרתם במקום הנוהגין קולא אף אם יקבעו דירתם במקום הלא אבל בדבר שאלו באו בני מקום החומרא למקום הקולא וקבעו דירתם בו היו אסורין לנהוג חומרתם משום כל חוסוף לא אזלינן בחר מקום שיאלא משם ונראה לענ"ד דזהו ג"כ דעת הפרי"ה שבי' בסי' קי"ז שצני א"י שצאו לחו"ל כל זמן שדעתם לחזור בכל אותה שנה לא"י שואל כבני א"י ואם אין דעתו לחזור אלא לאחר שנה ושנתיים אע"פ שיש לו אשה וצנים בא"י שואל כבני חו"ל עכ"ל, וע"כ מה שמחלק בין חוזר באותה שנה לחוזר לאחר שנה או שנתיים אינו עפ"י שיטת הרדב"ז בחדש דמחלק בזה שהרי הפרי"ה בסי' תס"ח חולק על הרדב"ז ואף הרדב"ז לא מחלק בזה אלא לענין קולי המקום שיאלא ולא חומרי וע"כ דס"ל דמאחר שצח"ל אף בני א"י מודו שאין שואלין עד סי' לתקופה ליכא עליו חומרי המקום שיאלא משם רק כשחוזר באותה שנה לריך לשאול משום דהוא עמ"ז לריך עכשיו לגמלים כדי שיהי' לו פירות כשיחזור לביתו וא"כ מוכח דעת הפרי"ה כהכ"ס.

ויש לענ"ד להביא ראיה לכדרא זו של הכ"ס מדברי החכם חטניות דף י' ע"ב אבא דליתא התם הבולך ממקום שמחטנין למקום שאין מחטנין כ"ז מתענה ומשלים ופירש"י ור"ג והרא"ש וכו' בש"ע סי' תקע"ד דמיירי בדעתו לחזור ומשום דנותן עליו חומרי המקום שיאלא משם, אמנם החכם שם כתבו ל"ש דעתו לחזור ל"ש אין דעתו לחזור הואיל וקבל עליו החטניות עכ"ל ולא נתבאר מה

דחכם להחכם לחוקמי אפי' באין דעתו לחזור ולחלוק על הראשונים ואי משום דסתמא קתני והלא עיקרא דלא מילתא במתני דפסחים דף ג' סתמא מתנייה הבולך ממקום שאין עושין למקום שפושין נותנין עליו וכו' וע"כ רק בדעתו לחזור מיירי אע"פ דקתני סתמא ומ"ש הא סתמא מהאי סתמא ואי משום דס"ל להחכם דכבא כיון שקבל עליו החטניות צפירוש אין לחלק בין דעתו לחזור לאין דעתו לחזור הלא הא לאו מילתא דפסיקא היא דמי לא משכח"ל בלא קבל עליו החטניות אלא שהקבל קבלו עליהם ובפרט לפימ"ש בעור בסי' תקע"ד דסוגיא דשמעתין מוכח דמיירי בהלך שם קודם לכן עיי"ש ומ"ש הט"ז שם דהא דתניא הבולך ממקום שמחטנין וכו' ודאי מיירי בזה במקום שמחטנין בשעת קבלת החטניות דל"כ ודאי לא חלה עליו גזירת הקבל שלו כי אין גזרין חטניות על מי שאינו בקבל שלהם זיוס החטניות אלא בקבל אחר עכ"ל לא זכיתי צעניי להבין ד"ק למה לא תחול גזירת הקבל על מי שהוא מקבל שלהם אלא שלפי שעה יאלא מן העיר ודעתו לחזור והלא גזירת שאלו חלה על יבנותן אע"פ שלא ה"ו באותו מקום אז ואף כי י"ל דהתם שאני שהי' בגזירה על כל ישראל ולא אנשי מקום מ"מ חזין דיכולה לחול גזירה אפי' על מי שאינו יכול לשמוע בגזירה וכבר תמה ע"ז רב גדול אי' מנלן הא דיש כח ציד בצי"ד לחייב את היחיד להחטנות ולא עוד לגזור מיתה על העובר כהאי דיונתן אע"פ שלא ידע לקבולי עלי' אבל באמת כבר מצוה הדבר ברמב"ן עה"ת סי' פ' בחוקותי שהדבר נלמד מכל חרם אשר יחרם מן האדם עיי"ש וא"כ ל"כ להחכם רק לומר דזה"ל ואם קיבל עליו החטניות אפי' באין דעתו לחזור מחטנה ומשלים.

לכן חמיוס דהחכם הכריחו לפרש כן בצרייתא משום דס"ל בכה"ג ל"ש כלל ענין חומרי המקום שיאלא משם מאחר שאין ענין החטניות נוהג כלל במקום שהלך לשם וכל אנשי מקומו מודים שבמקום הזה א"ל להחטנות מאחר שלא קבלו עליהם לכך כתבו דטעמא דהאי צרייתא לאו משום חומרי המקום שיאלא משם דלא יש חילוק בין דעתו לחזור לאין דעתו לחזור אלא היינו טעמא משום דקבל חטניות עליו דסתמא מיירי שהי' שם צענה שהכריחו החטניות לצור וקבלו עליהם לפיכך אפי' אין דעתו לחזור מחטנה ומשלים וא"כ הרי דעת הכה"ס הנ"ל יש לו סמוכין מדברי החכם.

ולפי"ז גם צידון דידן לא שייך לומר דכן כרך שצא לעיר או להיכר יכה שייך ענין נותנין עליו חומרי המקום שיאלא משם כיון שהכריז מודים שהפרזים לריכין לקרות צי"ד והפרזים מודים שהכריזים א"ל רק צי"ד דזמנו של זה לא זמנו של זה ואם ישנו זמנים קטנים איסורא ולא קשה א"כ בן עיר שצא לכרך ודעתו לחזור בלי ט"ז אמאי לריך לקרות צי"ד דמאחר שעתיד לחזור בלי ט"ז אי אפשר לפעור מכל וכל.

ובזה א"ש הא דבי' רש"י דכן עיר שהלך לכרך ואינו עתיד לחזור בלי ט"ז אינו קורא צי"ד וכבר תמכתי על זה לעיל דמאחר שדעת רש"י דאין י"ד עושה מוקף עד שיהי' שם זיוס ע"ז א"כ מה אכתי מה שדעתו להיות שם זיוס ע"ז לפטרו מקריאת מקומו צי"ד שהרי זה צרור לדעת רש"י אם יחזור מדעתו או דיתרמי לי' אונס וילערך ללאת מן הכרך בלי ט"ז יכה פטור מלקרות צי"ד מאחר שלא נעשית מחשבתו ויהי' איגלאי מילתא למפרע שהי' לריך לקרות זיוס י"ד וא"כ אמאי יסמוך עמ"ז ע"ז לכתחלה שלא יקרא צי"ד ניהוש שמה לא יכה מחר בהעיר דכה"ג חיישין צגיטין דף פ"ד ע"א ודוחק לומר דכבא שאני דהוי מלוא דרבנן ועוד דדברי קבלה חמירי כדאורייתא וגם יש לחוש שמה ימות בלי ט"ז דודאי לא נעשה מוקף כשהוא מת ואף שכתבו לעיל דרש"י הוכרע לפרש הכי משום דמתניתין קשיית' מ"מ לריך טעם לדבר, ואין לומר דלזה אכתי מוקף צי"ד לפטרו מקריאת מקומו אלא דלא אכתי לחייבו דמנ"ל הא סכינא חריפא ועוד דא"כ גם בעתיד לחזור בלי ט"ז יפטר מקריאת י"ד אבל להנ"ל א"ש דהא דפטור מקריאת י"ד לא הביקף בן יומו פוטרתו אלא מאחר שיאלא משום שז נפטר מחובת עירו דבשכיל חומרי המקום שיאלא משם לא מתחייב בכה"ג כנ"ל

הרדצ"ז צתש" ס" ע"ג צשס הכללו הוצא צפר"ח ס" תס"ח שרמתי עלי לעיל שכתב לענין חומרי המקום שהלך לשם ולעולם אינו נובג צבס אלא כשאין דעתו לחזור מיד אפי"ש שדעתו לחזור לאחר מכן והפר"ח שס האריך להשיג עליו וכי צזכ"ל ואני אומר שמהאחר שאלה מן הפוסקים המפורסמים לא ביארו דבר זה שאין לסמוך עליו עכ"ל והנה אס נדקדק בלשון הרמב"ן שלפנינו אינם עולים יפה אלא א"כ נחלק כנ"ל וגם דברי הרדצ"ז והכל צו עולים כהחילוק הנ"ל ומ"ש יחזור מיד היינו שצשעה שאינו נובג כהחומרה של מקום שהלך לשם כבר הוא רוצה לחזור אלא שמתעכב שלא לרצונו דל"כ איזה שיעור תתן עד כמה חשיב מיד ואימתי חשיב לאחר זמן ומ"ש הרדצ"ז שס מי שצא למכור או לקנות סחורה נקראו דעתו לחזור מיד אצל הבאים לישא וליתן ולהרוויח או לעשות מלאכתו או ללמוד תורה נקראו דעתו לחזור לאחר זמן עכ"ד הרדצ"ז אין הגדר משום דזה לא קצוע לו זמן וזה קצוע לו זמן עד שרוויח או עד שיגמור מלאכתו אלא היינו טעמא דזה שצא למכור או לקנות אינו מתעכב לרצונו שהרי טפי הוי נישא"ל שכבר חבי סחורתו נמכרת או קנוי ויכול לחזור לביתו נמלא מתעכב שלא לדעתו משא"כ הצא לישא וליתן ואיך צאים להתעכב כל זמן שיוכל לישא וליתן ולעשות מלאכה וללמוד תורה זה מתעכב לדעתו וא"כ הרמב"ן סייעמו.

ובזה א"ש מה שהקשה הפר"ח עליו דא"כ אדמפליג בגמי צין דעתו לחזור לאין דעתו לפלוג צדעתו לחזור גופי צין מיד לאחר זמן ולמימר דמתניתין כשדעתו לחזור לאחר זמן ורצ"ח דעתו לחזור מיד, ולהג"ל לק"מ דודאי זה לא קס"ד דמתני דנותנין עליו חומרי המקום שהלך לשם ושיאל משם דמיירי צעקר דעתו לגמרי ונשחק צמקום אחר אלא מתני מיירי צדעתו לחזור לאחר זמן אלא חידש לן ר"א דצעינן לגבי חומרי המקום שהלך לשם שיתעכב לדעתו ורצ"ח מתעכב שלא מדעתו הוי זה נקרא דעתו לחזור סתמא כדמלינו הכי צמגילה דסתמא קתני עתיד לחזור ומפרש הרי"ף דהיינו נתעכב ולא חזר וגם יתר הקו שהקשה הפר"ח שס כמדומה לי שיש לישב לפענ"ד אך יען שאין הגמי לפני יקשה עלי לחזור אחרי ואסמוך על המעיין.

אמנם יש מקום סתירה לדבריו צרצ"א צחצובה ח"ג ס" תי"ד שנשאל שס צמי שנצבע לעקור דירתו מן העיר אי נחשב כצני העיר עדיין לענין מסים ושאר דברים והעלה שאין הכוונה לצד עוקרתו ממקום דירתו ועירו ואח"כ כי צזכ"ל ולענין מגילה מי שהוא צן עיר וכוונתו לדור בכרך אינו נעשה צן כרך עד שיגיע שס והרי הוא צבן עיר עד שיעקור עצמו מן העיר ושיגיע שס וכן אינו קוצעתו צמקום עד שיגיע שס ממס דאילו צמגילה צן עיר שנעקר קודם י"ד דירתו מן העיר לדור בכרך ולא הביע לכרך צע"י אינו קורא כלל שאינו לא צן העיר ולא צן הכרך כדאיתא בירושלמי וכן מי שהלך ממקום למקום שנותנין עליו חומרי המקום שהלך לשם ושאין דעתו לחזור אינו נובג כחומרי המקום שהלך לשם עד שיכנס לאותו מקום ממס סוף דבר אינו רואה צשום דבר שחבא הכוונה עוקרתו ממקומו ולא קוצעתו צמק"א וכי עכ"ל והנה צהשקפה הראשונה תמכתי ע"ז דלכאורה נראה שמי"ש צרצ"א דצן עיר שעקר דירתו קודם י"ד וכו' כדאיתא בירושלמי היתה כוונתו להא דאיתא בירושלמי לפנינו צן כרך שעקר דירתו צילוי י"ד נפטר מכאן ומכאן אלא משום דגירסא זו קשיא עובא דמח"ט הביא השלטי גבורים שצ"ל צילוי ע"ז נקח לו צרצ"א דרך הבג כך שצ"ל צן עיר שעקר דירתו ואפשר שהיתה כך הגירסא לפני ומפרש לה שמיירי צעקר דירתו צילוי י"ד אצל לא הביע לכרך עד אחר ע"ז וכן צהגרות ציון וירושלים להגרי"ש צ"ל על הירושלמי הנ"ל הביא דברי צרצ"א אלו וכן צעוד הגרות הגדפסות מחדש ונראה מכולן שצצרו כך וזה תמוה מאד איך יתכן שיעצרו עליו שני ימים ויפטר מכל וכל ולא דמי לעוקר דירתו מהכרך צילוי ע"ז דנפטר מכאן ומכאן דהסם לא נחמייב צע"י אלא מי שהוא מוקף צע"י וזה פרוז ומה שלא קרא אתמול

רק צעתיד לחזור צילוי ע"ז ע"כ חייב צחצבה מקומו כיון שדעתו שלא לקרות למחר עם אנשי המקום שהוא שס אי אפשר לפוטרו מכל וכל אצל צדעתו לקרות למחר לא חייבוהו היום הואיל ומחוצה מקומו נפטר ציניאחו מן העיר.

מצתה א"ש דברי הרמב"ן הנ"ל דלכאורה צלא"ה קשה דברי הרמב"ן שכתב טעמא דהרי"ף דצבי דעתו לחזור ונתעכב ולא חזר ל"כ פרוז צן יומי כמו דקו"ל צכ"מ צדעתו לחזור אין נותנין עליו חומרי המקום שהלך לשם ואפי"ש עמד שס כמה ימים שלא לדעת לא עלה לו עכ"ד דלכאורה אינו מוכן הדמיון דהסם אפי"ש עמד לדעת כמה ימים אלא שהי צדעתו לחזור אחר שזה ושנתיים נמי אין נותנין עליו חומרי המקום שהלך לשם וכמ"ש הפר"ח צבי חס"ה הנ"ל משא"כ כאן דגלי קרא דאפי"ש דעתו לחזור ציום י"ד אחר שהאיר המורה כיון שצתחלת יום י"ד דעתו להיות צעיר נעשה פרוז צן יומי וחייב צקריאה הליכה כ"ש צבי שס צתחלת היום ממס אף שהוא שלא לדעת מהיכי תיתי ללא נעשה פרוז, ואי משום שהי דעתו לחזור הלא גלי קרא דפרוז צן יומי אפי"ש שדעתו לחזור לאחר זמן הקריאה ולא דמי לכל התורה כולה אצל לפי"ד הנ"ל א"ש דודאי לא יאס מגילה מכלל כל התורה כולה אלא שלענין מגילה לא שייך הכלל של כה"ס כולה דנותנין עליו חומרי המקום שיאל משס צדעתו לחזור וכיון דאין נותנין חומרי המקום שיאל משס ונאמר דצן כרך שצא לעיר נפטר מקריאה ע"ז שוב ע"כ צריך אסח ליתן עליו חומרי המקום שהלך לשם שיקרא עכ"פ צי"ד דמכל וכל אי אפשר לפוטרו לכך אמרו דפרוז צן יומי הוי פרוז ויקרא עם צני העיר.

אי נמי י"ל דכיון שאמרנו דלענין מגילה אין לחייבו צחומרת מקום שיאל משס ומטעם המצואר לעיל כ"ש שאין נותנין עליו הקולות שיאל משס מאותו הטעם עצמו שהרי גם צמקומו מודים צצמקום שהלך לשם אסור לנהוג צהקולא שנוכגין צמקומו שלא יקרא צי"ד ואילו הוי משחקים צזה המקום ל"כ נוכגין רק כאנשי המקום לפיכך אף הוא צריך לנהוג כאנשי המקום שהלך לשם לענין מגילה צין לקולא צין לחומרה וזהו ענין שאמרו פרוז צן יומי הוי פרוז ומוקף צן יומי הוי מוקף. אך זה דוקא אס עכ"פ מתעכב צמקום שהלך לשם לדעת רק שרצונו לחזור אח"כ דמי"ש צשעה שמתעכב מתעכב לרצונו אצל אס מתעכב צמקום שהלך לשם רק לאונסו והי רצונו שיהי צאונה שעה עצמה צמקומו צכה"ג כאילו לא יאל מעירו כלל דאין אדם נעקר מדירתו ונקצב דירתו אלא מדעתו תדע שהרי אמרו דאין נותנין עליו חומרי המקום שהלך לשם אלא כשאין דעתו לחזור ואפילו עמד שס כמה ימים שלא לדעת לא עלתה לו אלתא דאפי"ש שכבר עבר הזמן שהי דעתו לחזור צו אפי"ש עדיין אינו חשוב כאנשי העיר הואיל ואלא לדעת יושב שס ועדיין משחקק הוא לחזור למקומו לא נעקר מקומו צע"כ הי"צ צפרוז צן יומי אין לחשבו צפרוז אלא א"כ הוא עכ"פ צאונה יום יושב צה לדעת דכה"ג עכ"פ עקר דירתו לפי שעה משא"כ שלא לדעת לא הוי עקירה כלל ולא יאל מדיו אנשי מקומו צין לקולא צין לחומרה אף לענין מגילה דצה"ג לא שייך כלל פרוז צן יומי, וזהו ביאור דברי הרמב"ן לפענ"ד.

ואגב היותי צזה עלה צדעתו אולי דעת הרמב"ן צ"ל הוי שיעה חדשה צצין נותנין עליו חומרי המקום שהלך לשם דאמרי צגמי דפסחים דף נ"א הנ"מ צאין דעתו לחזור אצל דעתו לחזור לא ומפרש הרמב"ן דזה דאמרי אין דעתו לחזור לאו לעולם קאמר אלא אפי"ש אס דעתו לחזור לאחר זמן מ"מ כיון שצאונה שעה הוי עומד צמקום שהלך לשם לדעתו ואינו רואה לצאת מן העיר עד שיגיע הזמן זה הוי אין דעתו לחזור וכשרוצה לחזור גם עכשיו אלא שנתעכב מחמת סיבה שלא חזר ואינו יכול עכשיו לחזור זה נקרא דעתו לחזור וצכה"ג אמרו שא"ל לנהוג חומרי המקום שהלך לשם וכמו שפרש הרי"ף גם כאן מה שאמרו עתיד לחזור צילוי י"ד דהיינו שנתעכב ולא חזר, ויתישב צזה קו התוס' צפסחים שס ולא נאמרך לומר דלדדין קתני עי"ש וא"כ מלינו חזר למש"כ

בצר עבר משא"כ כאן ממ"ז אי עיקר זמנו ב"ד רק המוקפין קורין
בט"ו וזה אינו מוקף יקרא ב"ד ואי עיקר זמנו בט"ו רק העיירות
הפרוזה קורין ב"ד וזה אינו עייר יקרא בט"ו וכי חומא
דמרווייבו איתנייבו ללא חקנו במגילה חוצה גבול רק חוצה
מקום כענין מזהב הדב הדב הוא וכו"כ במגילה לא חקנו חוצה
גבול רק אם דר בלחם מקום שהוא עיר או כרך או נתיחב
כ"א כלנו אבל מי שאין לו דירה בשום מקום לא בעיר ולא בכרך
אין עליו חיוב כלל אף שהוא מזהב מ"מ בהכרח נאמר כן אבל
מה נעשה להא דאיתא בתוספתא וכו"כ בירושלמי שם דמפרשי
ימים והולכי מדבריות קוראין כד"ד ועב"ל דהרשב"א ס"ל
כלאמר ר' מנא בירושלמי דמייירי בעומד לחזור לתקומנו ותייבם
מפרשי ימים משום חומרי מקום שיא משם משא"כ שאין דעתו
לחזור להעיר פטור לגמרי וא"כ סותר דבריו בג"ל.

ולכאורה י"ל עפ"י דרש"י צעירובין דף ס' ע"א ד"ה ואסור לעירובו שכתב להסביר שם דתנן התם שמי שכח עירוב תחומין ואשכחנה דלא קנה עירובו הוא חוזר לתחום ביתו מ"ש מהא דקיי"ל דף ג' דמי שצא בדרך ואשכח לו יאמר שציתתי צמקום פלוני ואי לא סיים ד"א ה"ז לא יחז ממקומו משום צמקום רגליו לא רצה לקנות וצמקום שרצה לא קנה משום דלא סיים ה"ז דכיון דציתו לא רצה לקנות שציתה וצמקום עירובו שרצה לא קנה ולא יחז ממקומו, ותיזן דדוקא בהולך בדרך שצאתת אין לו שציתה כלל אלא שפסכשו צה לקנות שציתה וכיון שצמקום רגליו לא קנה מהמת שלא רצה וצמקום שרצה לא קנה משום דלא סיים ממילא נשאר צלה שציתה כלל משא"כ צמי שיושב ציתו הרי צאתת שציתו ציתו אלא שה"י רוצה לעקור שציתה ציתו ולקנות שציתה צמקום עירובו בזה אמרי' דמסתמא לא עקר שציתה ציתו אלא על הנאי שיקנה שציתה צמקום עירובו וכיון דשם לא קנה שוב בדרינן לשציתה ציתו עכ"ד רש"י עם קל"ת הסביר יותר כדי שלא תקשה על רש"י הרי מסתמא גם צמקום רגליו נישא ל"י למקני כשלא קנה צמקום שרצה בבדי שיוכל לחז ממקומו ודו"ק, והנה כי כן אף אנו נאמר דדוקא הולכי ימים ומדצרינן שצאתת יש להם דירה צמקומם צעיר או בכרך אף שהם עכשיו צמקום פטור מ"מ לא נעקר דירתם ואכתי רמיא עליהו חיובא כיון שדעתם לחזור אל צל שפער דירתו ולא בעיר לגמרי והוא הולך בדרך שעדיין אין לו שום דירה לא צעיר ולא בכרך פטור לגמרי וא"כ הא דלמר ר' מנא צירושלמי דמפרשי ימים קורין צי"ד משום דעתידין לחזור למקומן לאו משום דליהבין עלי' חומרי המקום שאלא משם קאמר אלא דמאחר שעתיד לחזור ולא נעקר דירתו הרי הם חייבין מנז עצמם ולא מנז חומרת אנשי מקומו.

ובזה א"ש הא דקשיא לרב מנא דלפי"ד הו"ל למימר בתוספתא מפרשי ימים וכולבי מדבריות קורין כדרך דהוי משמע כדרך שנהגו במקומם אי בן עיר צי"ד אי בן כרך צט"ו ומדקתני כדרך צי"ד משמע דלפי"ד בני כרך שפרשו ל"ס לא למדבר נמי קורין צי"ד ולהג"ל א"ש דרך דעתו לחזור דקאמר ר' מנא לא לעשות כבני מקומן הוא אלא להטיל עליהם חובת מגילה וממילא אפי' בני כרך יקראו במדבר צי"ד כיון דהוי פרוז בן יומא וכמ"ש הק"ע שם דלפי' אבני כרכין קאי.

אבל הריעצ'א צחי' לדף י"ט כחצ צפירוש דברי הירושלמי ה"ל
ו"ל בן עיר שהא' מפרש בים או הולך במדבר וגמלא שם
יום י"ד קורא במקומו צי"ד שאני' שאינו במקום שום חייב קורא
במקומו א"ר מנא צעחיד לחזור למקומו אבל אם דעתו לילך לכרך
אינו קורא כלל שהרי כבר נעקר מן העיר ולכלל כרך לא צא וזה
כאולה שאמרו צירושלמי במקום אחר בן כרך שעקר דירתו לילי י"ד
נפטר מבאן ומכאן עכ"ל מוצאנ' מדבריו דדוקא בן עיר המפרש בים
ודעתו לחזור למקומו קורא צי"ד במקומו אבל בן כרך המפרש לים
קורא צט"ו וע"כ משום דנחיתין עליו חומרי המקום שיא' משם.
וראיתי בהגהות עמודי ירושלים [הגמ"ח צירושלמי דפוס ווילנא]
שכתב דלפי דעת הריעצ'א ו"ל דבן כרך המפרש בים אינו קורא

כלל ולא זכיתו להבין למח לא יקרא כלל השתחא בן כרך שצא לעיר
מקום חיוז ב"יד ופסעור צע"ו אפי"כ דעשתו לחזור כשלא נעשה
פרוז בן יומו קורא צע"ו כ"ש כשצא למקום שאין צו שום חיוז דלא
נפסער מחיוז מקומו ואח"ל דגם זה נעשה ביום וצמדצר פרוז בן
יומו שצ יקרא ב"יד כפרזים אלא ודאי דכיון שהוא במקום שאין
שום חיוז ס"ל להרענצ"א דלא נעשה פרוז בן יומו וקורא צע"ו
כמקומו וא"כ מוכח דשייך הכא הא דנותנין עליו חומרי המקום
שילא משם ודקד"ל מ"ש דחקו פרוז בן יומו לא יעשה כחומרי
מקום שילא משם. ונלענ"ד לומר עפ"י דקו"ל כדצא בפסחים דף
נ"א דאף דנותנין עליו חומרי המקום שילא משם זה דוקא בדבר
שאין צו מחלוקת מפני השינוי בגון מלאכה דמומר אמרי כמה
צטלני איכא בשוקא אבל דבר שיש צביוני מחלוקת אין להחמיר
בחומרי מקום שילא משם, וא"כ בצמילה דשייך מחלוקת ממילא אין
להחמיר אך זה דוקא בן עיר בכרך ולהיפך אבל מפרש לים והולך
במדבר הכי מוצא שם להדיא דאין אסור לשנות רק בישוב אבל
במדבר דלא שייך מחלוקת שוב נותנין עליו חומרי המקום שילא
משם כשדעתו לחזור וא"כ דברי הירושלמי בג"ל ואי קשיא א"כ
אפי' אינו פרוז בן יומו אלא שבי עתיד לחזור בג"ל י"ד נמי נימא
דלא יקרא כמקומו כדי שלא ישנה מפני המחלוקת וכן קשה למ"ל
קרא דפרוז בן יומו הוי פרוז תיפ"ל דכלא"כ אסור לשנות מפני
המחלוקת, אך לק"מ שבהי כ' התוס' בפסחים שם דף נ"ב ע"א
ד"ה ממקום דלא שייך הא דלא ישנה מפני המחלוקת אלא בצמדי
דתליא בצמחגא אבל היכא דיש בהשינוי איסור דאורייתא ל"א
דמשום מחלוקת יעבור על איסור תורה ונראה דלאו דוקא איסור
תורה אלא אפי' איסור גמור מדרבנן נמי כ"ז שלא התנו רבנן
צפירוש שיהי מותר לשנות וכ"ש מקרא מגילה דדברי קבלה כדברי
תורה דמיו וא"כ אי לאו דגלי קרא צפירוש דנשעת התקנה התנו
שפרזו בן יומו מקרי פרוז ה' הדיו פשוט דלר"ך לקרות כמקומו
כחומרי המקום שילא משם ולי"ה למחלוקת ולכן שקדו חכמים על
תקנת ישראל שלא יהי מחלוקת והתנו שפרזו בן יומו מקרי פרוז
אך זה דוקא צמי שדעתו ליטאר במקום שהלך לשם אבל צמי
שדעתו לחזור למקומו קודם שיוגע זמן קריאת המקום שהלך לשם
ועתיד לקרות במקומו צמנו אע"פ שנחשבב ולא חזר מחמת אונס
הוי מילתא דלא שכיחא ובכה"ג לא התנו שילא מחוצה מקומו ושצ
חייב כחומרי המקום שילא משם אע"פ שיש מחלוקת.

אבל יותר נראה לענ"ד עיקר דמא שפרח בן יומא ומוקף בן יומא יולאין בקריאתן צמקום שהם גם חובת קריאת המקום שיאלו משם דקל הוא שהקילו חכמים צפרו בן יומא ומוקף בן יומא שלא להכעיריחו לחזור ולילך לביתו כדי לקרות שם צמקומו אחר שקרא צמקום שהלך לשם או עתיד לקרות צמקום שהלך לשם ע"ד שהקילו על בני הכפרים שלא יעריחו לבוא להכעיר צ"ד כמו שהארכתי לבאר זה לפיל בס"י ת' עיי"ש.

יהושע מנחם אהרנבערג

סימן קז

ב"ה, פורים תשט"ו.

נשאלתי מהרב הגאון ר' שלום זרנדנדר שליט"א ראש ישיבת
צמח מירושלים ע"ד הירו' המוצא בס' הקודם רנ"ז צ"ו
מעתה גר שכל אחר שהזרח נפטר למה נקט מל ולא נקט
טבל או סתם שנהגיר, והשבתי דודאי בגר שכל טרד פורים וטבל
צפורים שחרית לא מביעיה לי משום דכ"ג מקרי חזי כדאיחא
צפסחים ז' ע"ב דמחוסר טבילה לאו כמחוסר מעשה דמי כיון
שמקוב לפניו אלא דהתם דמייירי בטמא קאמר בגמ' דלא מקרי חזי
לאורחא דילמא פשע משא"כ בגר שכל לא חיישין דילמא פשע
ולא טבל כדאיחא ברמז"ן לדרך טבילה אחר מילה ולא קודם משום